

д-р Ганчо Ценов

БЪЛГАРИТЕ

са

**по-стари поселници на Тракия и Македония
от славяните**

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗДИРВАНИЯ ВЪЗ ОСНОВА НА ПЪРВОИЗТОЧНИЦИ

ХЕЛИОПОЛ

Настоящата книга се намира във фототипен вид в интернет и за щастие, е съхранена по този начин. Транслацията ѝ в настоящият вид е взета от:

www.otizvora.com

Родолюбиви българи, начело с Здравко Даскалов направиха всичко възможно книгите на д-р Ганчо Ценов да станат достояние на българите в тези трудни времена. Издателство Хелиопол върши онова, което е по силите му. Пред Бог са важни усилията които всеки полага, и най-вече искреният стремеж на редовият българин да прогледне - да рабере истината за произхода на България, в която е роден.

Книги на д-р Ганчо Ценов издадени от изд. Хелиопол:

Кроватова България и покръстването на българите, 1937

Прокоповите хуни и Теофановите българи, 1938 (съдържа се в изданието „Кроватова България“)

Произход на българите и начало на българската държава и българската църква, 1910

Праотечеството и праезикът на българите, 1907

Народността на старите македонци, 1938

История на България (Geschichte der Bulgaren), Берлин 1917

© Хелиопол, 2018

© д-р Ганчо Ценов

Здравко Даскалов, консултант

ISBN: 978-954-578-346-3

УВОД

В обнародвания преди няколко месеца от нас труд „Праотечеството и праезикът на българите“ ние доказахме, че не е имало идване на българи в края на 7 век, ами че българите са стари поселници на Балканския полуостров.

Като се излезе от това гледище, разбира се, че ще трябва да се признае, че що се отнася до Балканския полуостров, Източната римска империя е била българска. А ако ние мислим, че Балканите, поне във време около Рождество Христово, са били заселени с българи, то се разбира, че и Македония е била заселена от много старо време с българи. Че македонците се казват българи, защото са си българи, а не защото са побългарени славяни. Този факт като че ли малко се взима под внимание от българските книжовници, защото те пак продължават да твърдят, че Македония най-напред е била римско-византийска, след това е била поселена със славяни, които в 10 век получили името българи от някакво си чуждо българско племе. Това българско племе било излязло откъм реката Волга, преминало реките Днепър и Днестър и дошло на Балканския полуостров. Най-напред то се било заселило на едно островче в устието на Дунав, увеличило държавата си до реката Камчия и Стара планина и по време на Самуил започнало да налага своето име и на македонските славяни.

Тъй се описва началото на българската история от разни историци, на които ние тук няма да се спираме. Тук ще се спрем само върху публикациите на В. Златарски* и то не

* В. Н. Златарски. Студии по българската история. Периодическо спи-

толкова да го критикуваме, колкото чрез тях да представим как се схваща началото на българската история от школата, която проповядва чуждия произход на българите.

Българската държава по време на Аспарух според съмишлениците на чуждия произход на българите

Златарски е съмишленик на школата на чуждия произход на българите. Целта на неговите публикации не е толкова да посочи нови данни, колкото да засили доводите на неговата школа. При него се забелязват същите критически особености, които са свойствени на съмишлениците на тази школа, тоест обича да си служи с предположения, защото само въз основа на няколко реда, които е намерил при Никифор и Теофан, е написал цели книги.

Там се разправя какво е мислил Кубрат, какви са били плановете на Аспарух, какво е възнамерявал византийския император Константин Погонат и други чисто субективни работи. Основната мисъл на Златарски в неговите публикации е, че Аспарух е преминал Дунав с една малка орда българи от тюркско потекло и се заселил на един от островите в устието на Дунав. Твърдейки това, Златарски мисли, че доказва няколко работи наведнъж. Понеже българите са живели на остров Пюки, то те са били а) малочислени, тъй като островът не е могъл да побере много хора и б) от тюркско потекло, защото Никифор нарича това тяхно място „огл“, а в турско-кавказки език има дума „агъл“, която значи двор, плет, оградено място. Думата „агъл“ в гръцка транскрипция се обърнала в *Ογλος*.

А пък островът, като остров, е заграден от всяка стра-
сание на Българското книжовно дружество. София 1902. Том 63, стр. 94, 313, 473, 627

на, следователно двор, тъй че „огл“ е турска дума, а с това и българите са турци и т.н.

Веднъж това установено, може да се пресметне и количеството на българите. Понеже остров Пюки има 50 кв. километра, то Златарски мисли, че Аспаруховата орда е наброявала 20–25 хиляди души (стр. 330). Той стига до това число, като предполага, че на един квадратен километър са живели 400–500 души.

Това число, посочено от Златарски, се взима и от чуждите историци, когато описват този период от нашата история, понеже те в това отношение цитират българите, мислейки, че българите разбират по-добре своята история. (Виж Ст. Станојевич, Византја и срби. Книга Друга. У Новом-Саду. 1906. стр. 55)

Преди да продължим искаме да отбележим, че в казаното дотук не сме съгласни със Златарски.

Няма да възразяваме дали наистина е съществувала някаква орда и т.н., защото от онова, което ще посочим по-нататък, ще се види, че това не е така. Тук само ще кажем, че Златарски няма повод прави заключения, че думата „огл“ е тюркската „агъл“. Думата „огл“ ни е предадена главно в две форми. Теофан я пише **Ογγλος** (онгрос), а Никифор **Ογλος** (огрос). Шафарик, като взима предвид формата **Ογγλος** „онгрос“, казва, че тази дума е славянска и означава **ЖГЪЛЪ**. Тъмният звук **Ж** в старо време звучал „он“, следователно **Ογγλος** = онгрос = онгл = или.

Въпреки това, Златарски казва (стр. 326), че след като се установило четенето **Ογλος** (огрос), ставало ясно, че тази дума не може да се приравни на старо-българската **ЖГЪЛЪ**. Думата „агъл“ (стр. 320–330) не е нищо друго освен турско-кавказката „агъл“, която в гръцка транскрипция се обърнала в „огрос“. Златарски никъде не посочил доказателства, че турското „а“ преминава в гръцка транскрипция като „ο“. Той си го казва ей така, а такова волно твърдение няма значе-

ние за истината. Също не е посочил доказателства, откъде се е взело това „ъ“ в турската дума „агъл“, защото от „огл“ би трябвало да стане после „агл“, а не „агъл“.

Той не е справедлив като взема само формата „оглос“. Трябваше да вземе под внимание и другите форми на тази дума, да ги сравни и да извади средна форма, която да му служи като основа и нея да сравнява. Той и е взел само онази форма, която му се вижда по-близка до турската „агъл“, обаче това не е обективна работа.

Напротив, ако сравним дадените от Теофан и Никифор форми, ние ще стигнем до съвсем други резултати. Старославянското **ЖГЪЛЬ** или **ЖГЪЛЬ** се е произнасяло първоначално „онгъл“ или „онгл“. Носовият звук обаче е изчезнал у повечето славянски народи. При българите е станал тъмен (**Ж**), а при руснаците „у“.

Руснаците казват „уголъ“.

Тъй че двете форми „онглос“ и „оглос“ напълно отговарят на славянските промени (онглъ и углъ), които са ставали с тази дума, където едната е по-стара, а другата по-нова.

Златарски не е взел под внимание, че не може да се сравнява днешната турско-кавказка форма „агъл“ с формата „огл“ от 7 век. Той трябваше най-напред да каже каква е била формата на „агъл“ в 7 век. „Огл“ ли? Само ако можеше да докаже, че днешната турско-кавказка „агълъ“ през 7 в. е била „огл“, би имал донякъде право да предполага, че тези две думи са сродни. Това обаче, което той ни представя, е изкуствено нагаждане, което няма значение за истината.

Златарски не е прав и като определя числото на „ордата“. На едно пространство от 50 кв. километра не са могли по онова време да живеят 20–25 хиляди души. За една фамилия по онова време са били необходими най-малко 2 хиляди декара, защото хората са били скотовъдци. Понеже един кв. километър има хиляда декара, то за едно семейство от 5 души са били нужни най-малко два квадратни километра.

На 50 кв. километра са могли да живеят най-много 25 семейства или 100 души с жени и деца. В днешна България, в която има 30% градско население, което не се занимава със скотовъдство и земеделие и където земеделците се оплакват от малко земя, на един кв. километър живеят 38 човека. В Германия, която е индустриална страна, където земята при най-рационално обработване отдавна не може да дава нужния на жителите хляб, на един кв. километър се падат по 104 души.

Златарски обаче слага 400–500 души на кв. км. в 670 година. Такава гъстота и до днес не е достигната и от най-гъстонаселените страни като Англия, Белгия, Саксония. Не се е съобразявал и с това, дали изобщо е бил възможен някакъв живот на пясъка в устието на Дунав, където и днес не живее никой.

Вижда се колко малко е търсена истината. Златарски е искал да изкара българите тогава 20–25 хиляди души, защото ако каже, че са били само 100 души с жени и деца, ще са прекалено малко и няма бъде правдоподобен. Например как само 25 семейства, сред които едва ли е имало 10–15 мъже, способни за война, биха могли да покорят толкова голямо множество и да завладеят толкова голямо пространство?

Поставянето на българите по време на Аспарух на остров Пюки трябва да е било направено по-скоро да се оправдаят предположенията на Виенската школа, че българите са били една малка дива ордица, отколкото че за това има някакви сериозни поводи.

Златарски е чувствал, че си противоречи, казвайки, че българите ту са били на остров Пюки, ту са водили война с гърците по бреговете на Черно море. Затова във втора статия очерта други граници на „Новото българско царство“. Въз основа на кои данни са очертани тези нови граници, не е казано. Той ги определя така:

„Актът, който провъзгласи основаването на Българското царство на Балканския полуостров, бе мирът, сключен в 679 год. между Аспарух и Константин IV Погонат*. След този мир, както е известно, императорът се съгласил да плаща ежегоден данък на българския княз** и чрез това формално била отстъпена страната между Дунав и Балкана***, т.е. старите провинции Мизия и Малка Скития. Но дали границите на новооснованото царство са съвпадали със старите граници на тези провинции, трудно е да се каже. Във всеки случай от данните, които ни дават Теофан и Никифор, как е била разпределена защитата на държавата, границите на българското новоосновано царство могат да се определят приблизително. На изток – границата, като е почвала от устието на Дунав, отивала е по брега на Черно море до предгорията на Стара планина, може би до устието на р. Камчия и близката Камчийска планина. Влизали ли са тук приморските градове, като Констанция (Кюстенджа), Балчик, Варна и други още отначало, не може да се констатира. Обаче към средата на 8 век ние знаем, че Варна вече е принадлежала на българите. На юг границата се е захващала от Черно море и е отивала по северните преградия на Стара планина до р. Искър при изхода на Искърското дефиле, следователно всичките северни устия

* Между Константин Погонат и Аспарух мир не е сключван, а между Константин Погонат и българите. Аспарух ли е бил предводителят на тези българи или някой друг, не е казано.

** Никъде не е казано, че на българския княз ще се плаща данък. Казано е, че ще се плаща данък на българите.

*** За границите на България нищо не е говорено. Гърците нападали българите откъм морето, а цялата суша е принадлежала на българите.

на Балканските проходи са принадлежали на българите. На запад границата първоначално е вървяла от р. Искър по Врачанската планина на север към р. Огоста при днешното село Хайредин и е съвпадала с съществуващия днес стар окоп, който върви право на север и свършва при самия Дунав между селата Козлодуй и Цибар. Но по-късно, когато Аспарух, според свидетелството на Армения, отблъснал аварите на запад, границата от Врачанската планина е минавала по Берковската и по въртелата на север към р. Цибар, откъдето е падала по съществуващия днес стар окоп, който върви на север към Дунав и свършва при гр. Лом. Що се отнася до северната граница, то тя остава за Аспарухово време трудно определяема. Наистина, по-късно в началото на 9 век българите са владеели и отвъд Дунав една доста голяма част от Банат с Трансилвания и Влашко, но ние не знаем кому е принадлежало това завоевание. Ако то е било направено от Аспарух, то все пак не е известно колко далеч от Дунав на север в току-що казаните земи на север е вървяла границата. Ако ли пък то е направено след Аспарух, то при него северната граница е съставлявал Дунав. Както и да било, в тия приблизително граници се е почнала историята на българското царство.“

(В. Н. Златарски. Студии по българската история.
Период. списание, 1902 г., Том 63, стр. 473–4)

Както виждаме, Златарски така точно описва границите на новоосновеното (според него) българско царство, като че ли е имал най-подробни сведения за това. Обаче, доколкото ни е известно, той не само не е имал най-подробни сведения, ами е съмнително дали изобщо е имал някакви сведения. Той трябваше да посочи според кои сведения на

Никифор и Теофан се разбират посочените граници, понеже Никифор и Теофан не говорят нищо за подобни на описаните граници. Без да се посочат данните, въз основа на които са определени границите, ние ще ги считаме за волни и без значение за истината.

Както и да е, според Златарски българите в 8 век са заемали местността между Стара планина и р. Искър и следователно не са владеели тогава Тракия и Македония.

Преди да минем по-нататък нека споменем и най-новия възглед на българската наука за границите на старобългарските владения.

Миналата година сръбският професор Цвийч напечата една статия за Македония, в която той доказва, че македонците нямали българско съзнание.

Понеже това не е истински научна работа, а политически памфлет, в който той с разни софизми се старае да покаже, че сръбските претенции за Македония имат и научна основа, то българският професор Иширков, приятел и почитател на Цвийч, излезе да му възрази. Неговият труд се напечата в Списанието на Книжовното дружество, книга LXVII. А след няколко месеца, след като бе преработена и допълнена, тази статия излезе и като отделна книга – „Принос към етнографията на македонските славяни.

Отговор на проф. д-р J. Цвијич от проф. А. Иширков. Второ допълнено издание. София, 1907 год.“

На стр. 493 на П. сп. или 62 на брошурата по българизма на македонците Иширков казва:

„Името българин се е затвърдило особено яко в Македония в Самуилово време. Оттогава византийските писатели наричат често (к. н.) Македония с името България, македонските славяни българи. Император Василий, разорителят на Самуиловата войска, бил наречен българоубиец.“

Ако Златарски определи границите на българската държава до Стара планина, то разбира се, че на Иширков му е било трудно да нарече македонските българи българи, затова той ги нарекъл славяни, които по-късно се побългарили.

Според Иширков македонците са славяни, които от време на Самуил често (т.е. по някой път) взели да се наричат българи. Макар че Иширков е имал достатъчно данни на разположение, от които ясно се вижда, че македонците са българи от много старо време, а не от времето на Самуил, макар това да е установено вече от европейската наука, Иширков, може би за да е солидарен със своите бивши другари, си е позволил твърдения, които даже Цвийч, срещу когото защитава той българското дело, не си е позволил.

За началото на българизма на македонците Цвийч говори следното:

„Византийските писатели наричаха славяни славявските племена в Македония във време на великото преселение на народите. Те наричаха по някой път тяхната страна Словения. От време на българското владичество, а особено по време на голямата българска сила под Император Симеон, в девети век, те дадоха на македонските славяни името българи, а на страната им името България. Без съмнение, това политическо име ще да е прието и от народа.“

(Remarques sur l'Ethnographie
de la Macedonie par. J. Cvijic)

Тук Цвийч посочва Georgius Cedrenus. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae. (Bonnae 1838) I p. 761, 772, 773, обаче посочените места не говорят нищо за славянството в Македония.

Освен това не може да се разбере защо посочва Кедрен, когато можеше да посочи по-стари писатели, от които Кедрен е заел посочените твърдения. Посоченото на стр. 761 място гласи:

„Anno 16 imperator (Костанс) in Slovinos expeditionem fecit, multisque captis et imperio suo subactis domum rediit“

Тоест не се говори нищо за Македония. Мястото на стр. 772 гласи:

„Anno 3 Justinianus expeditionem in Slavinos et Bulgaros suscepit atque hos quidem obviam sibi factos cum pepulisset, excursione ad Thessalonicam usque facta, multas Slavinorum multitudines partim af se defecientes partim bello separatas subegit, inque Obsicianam regionem deportavit in reditu autem a Bulgaris intra fauces angustiarum interceptis, multis suorum amissis aegre evasit.“

В това място пък се говори колкото за славяни, толкова и за българи. Така не се доказва, че Македония е славянска. Напротив, с посоченото се доказва, че Македония е българска, защото Юстиниан е искал да плякосва българите и там отишъл.

Мястото на стр. 773 говори за славянски действия в Азия. Защо пък е посочвано то? То ще да е посочено само да се каже пред хората, че авторът се опира на първоизточници, защото се е мислило, че обикновената публика ще вярва на един професор и няма да се заема да го контролира, но това е подигравка с научната работа. На тези съществени работи Иширков не е пожелал да обърне внимание, а се е разпрострял върху работи от третостепенно значение.

Според Цвийч българското име в Македония е захванало още от българското владичество, а се е заякчило от Симеон. Според Иширков обаче, българското име захванало „често“ да се чува от време на Самуил, който е трети български цар след Симеон и последен от първото българско царство.

Освен това според Иширков Македония по-напред е била Славянния, която от Самуилово време често взела да се нарича България. А според Цвийч Македония „по някой път“ (quelquefois) се е казвала Словения. Като сравнява човек тези твърдения, които са същността на спора между българи и сърби се вижда, че Цвийч е по-близо до истината. Иширков е казал точно онова, което сърбите се мъчат да докажат. Основната цел на Цвийчовата брошура е да докаже, че македонците не са българи, а славяни.

Като им усилени славянщината и им намали българщината, той се надява да създаде принципи за сръбска пропаганда в Македония.

Иширков със своите непроверени твърдения му дава материал за това. Сигурно е, че ако Цвийч или друг сърбин се върне втори път на въпроса, той ще се позове на Иширковото твърдение и ще намери нов аргумент за обвинение на останалите българи в шовинизъм, както и да твърди, че българското име в Македония е изкуствено присадено.

Подобни примери имаме. Сръбският учен Ст. Станоевич пише от известно време история на Византийската империя под заглавие „Византия и Сърби“. В първата книга, като описва събитията от 5 век, следвайки старите хроники, той говори за българи и български действия на Балканите. Във втората книга, в която описва събитията от 7 век, се основава на нашите историци Златарски и Шишманов и пише, че българите били дошли през 679 год., че били една орда от 20–25 хиляди души, според сметките на Златарски и пр.

Сигурно е, че ако не го бяха отклонили нашите историци, които той даже много любезно е считал за по-авторитетни по нашата история, той щеше да си следи старите хроники и нямаше да си противоречи. Да казва, че българите са дошли като малка орда в 679 година, когато по-рано вече бе посочил в 5 век, т.е. преди даже да бе споменал славянското име, че българите са съществували като голям народ на Балканския полуостров, че те през 631 година са карат с аварите кой да управлява и т.н. и т.н.

Понеже македонците се наричат българи, то е естествено, че това тяхно наричане си има начало. Иширков сложил това начало в Самуилово време и се изразил така, че да се разбира и така и иначе. Тоест: ту че българското име тогава яко се затвърдило, ту че византийските писатели тогава често са наричали македонските славяни българи, следователно не се е било яко затвърдило.

Няма да влизаме в по-нататъшно разглеждане на Иширковата работа, обаче не можем да не обърнем внимание и на следното: Иширков не е пожелал да обърне внимание на онова, което европейската наука е установила по тези работи. Той, като географ, е трябвало да знае, че в европейските учебни атласи е отбелязано, че българите в първото българско царство са заемали местността от Сирмиум (днешна Хърватска Митровица на река Сава), по двете страни на Българска Морава или днешна Сърбия, Македония, Тракия, Мизия. Такива български етнографски граници са отбелязани напр. в *Atlas de geographie historique par une reunion de professeurs et de savants sous la direction geographique de F. Schrader, Paris 1896 (Hachette)*.

Южните и югоизточните граници на българското племе по онова време до сега още не се знаят положително. Тази работа искаме да поясним с тези си бележки. Също не се знае докъде се е простирало българското племе на север. А че Илирия, като започнем от Хърватска Митровица, днешна

Сърбия и Македония, е била поселявана от българи по време на първото българско царство, е сигурен факт и учените са го отбелязали в своите атласи.

Понеже Иширков сам твърди, че Македония е Славяния, то той не и възразявал на софизмите на Цвийч в тази точка. Тъй напр. Цвийч посочва страници на Кедрен, с които иска да докаже, че Македония е била „Славяния“, от които места обаче съвсем не излиза, че Македония е била „Славяния“. Едното от местата даже, както посочихме по-горе, говори за българи в Македония и с него се доказва тъкмо обратното на онова, което Цвийч иска да докаже. Иширков трябваше да посочи това на Цвийч, като му каже, че от посоченото не се разбира, че Македония е била „Славяния“, а напротив – разбира се, че е била България, защото император Юстиниан отишъл в Македония да се сражава с българи.

За да докаже на Цвийч, че границата между Македония и Стара Сърбия е Шар планина, Иширков започва още от Страбон и стига до писатели от днешно време. Същият метод трябваше да употреби и като доказваше националното име на македонците. Тоест да почне от най-старо време и да върви последователно до най-ново. Тук той не постъпва така. Огромното число данни от по-старо време за българизма на македонците са останали незабелязани от него или пък може би нарочно не ги е изтъкнал. Впуснал се е във волни твърдения за някакви си македонски славяни и др. работи, които той не е в състояние да докаже. Ако Иширков твърди, че името българин не е инхерентно на македонците, че македонците са били маса, която е направлявана от чужди народи, пък даже и името си е получила от някакъв чужд народ български, то и Цвийч си мисли, че има право да твърди, че „македонските славяни“ са били и са безформена маса, която случайно е взела името българи, обаче тя по същия начин би могла да вземе и името сърби и т.н.

При тази наша българска научна несигурност появата на трудовете като този на Цвийч е твърде естествена. Обаче че Македония е била по-напред заселена от славяни, които по-късно били получили името си от някакви си българи, е измислица, която не почива на факти.

БЪЛГАРИТЕ ВЪВ ВРЕМЕ НА АСПАРУХ

Понеже сведенията за началото на нашата история засега се взимат главно от византийските хронографи Никифор и Теофан, то и ние ще се основем на тях. Те ни дават за едни и същи събития почти едни и същи сведения, от което човек би помислил, че стоят в зависимост един от друг. Обаче ние подобно на Златарски (Ист. II, сп. 63, стр. 316) мислим, че те са независими, защото за дадено събитие единият е по-подробен, а за друго другият е по-подробен, което показва, че не са точно копие един от друг.

Теофан е по-обширен, а Никифор по-къс и по-ясен. Те казват, че едно време българите или хуните са живели във Велика България по брега на Черно море до Азовско море.

По време на император Константин (Погонат) господар на тези българи или хуни бил Кроват (Курат). След като той умрял, петимата му синове се разделили и тръгнали всеки със своите хора на различни страни. Третият от синовете на име Аспарух преминал реките Днепър и Днестър и се заселил в местността Огл и т.н.

Няма да разсъждаваме върху това, как трябва да се разбира този разказ, а ще продължим върху гова, което се казва след него. Ще цитираме буквално разказите и на двата автора. Никифор по-нататък пише:

„Когато император Константин научил, че старите римски граници се опустошавали от народа, който живее по Дунава*, изпрати тежко въоръжена войска в Тракия, въоръжил и флот и тръгнал да отблъсне този народ. Българите обаче, като видели неочаквано конното и морско множество, изплашили се и избягали в своята крепост. Тук, след като стояли четири дни, понеже поради стръмните места ромеите не могли да се сблъскат с тях, страхът им преминал и те станали по-бодри. Между това императорът бил възбуден от силни болки в крака, та бил пренесен в Месемврия да се лекува, като при това заповядал на своите военачалници и войници да обсаждат крепостта и всичко да направят за отблъскването на оня народ. Но, понеже се разпръснал слух, че императорът бяга, нашите се изплашили и веднага след него се разбягали. Като видели това българите, по-силно преследваха бягащите и тези, които достигаха, убиваха, а мнозина нараняваха. След това преминали Дунав и дошли до Варна, която е близо до Одисос и до тамошното възвишение на сушата. Понеже видели, че това място е заобиколено ту от река, ту от стръмнини, разположили там своя лагер. След това се усилили със славянските народи, които живеят наблизко, от които една част поставили на границата откъм Аварите, а друга откъм ромейската граница. Тези работи като направили

* Златарски е превел фразата „живее по Дунав“ с „разположил се на лагер отвъд Дунав“ и с това дава съвсем друг смисъл на казаното. Тенденцията му е да излезе, че българите сега са дошли, когато думата *σκηπῶ* не значи „разполагам се на лагер“, а „намирам се“, „живея“, „обитавам в колиби“. Този смисъл е дал на тази дума и латинският преводач. Той я е превел с думата *habitare*.

и като се усилили, опустошили всички тракийски градове и местности.

Поради това императорът, след като обеща да плаща годишен данък, бе принуден да свърже мир с тях.“

(Sancti Nicephori Patriarchae Constantinopolitani
Breviarium.
Bonnae 1837, 39–40)

Така ни описва Никифор първото сблъскване на византийците с българите по времето на Аспарух. Казваме по времето на Аспарух, понеже както учи нашата история сега, Аспарух се е бил явил в Мизия през 679 год. и е живял до 701 год. А всъщност войната се е водила с българите, като никакъв Аспарух не се споменава.

Този разказ обаче ни рисува съвсем друг образ, отколкото онзи, който се мъчи да ни нарисува Златарски. Според разкара съвсем не излиза, че българите са новодошъл народ, а излиза, че те са Дунавски жители. Златарски е взел за основа разказа на Теофан, които е несдържан и хулителен за българите.

Ние ще цитираме и този разказ. Теофан казва:

„Когато император Константин научил, че неочаквано племе, мръсно и нечисто, живее оттам Дунав и напада и ограбва Дунавските области, (Тая земя, която те владеят сега, а някога бе под властта на християните), силно се обезпокоил и заповядал на всички теми да преминат в Тракия, въоръжил морска и сухопътна войска с цел да изгони с оръжие неприятеля от заетите места. След това разположил войска на суша при казания Огл и близките до Дунав места, а корабите пристанали до близкия бряг. Когато българите видели толко-

ва много войска разположена, отчаяли се за спасението си, избягали в споменатото укрепление и там се установили на безопасност. В продължение на три или четири дни не посмяли да излезнат от укреплението, но и ромеите, поради околните блата, не посмяли да открият бой. Тогава мръсният народ, като видял ромейската слабост и нерешителност, ободрил се и станал по-смел. Тъй като императорът страдал от остра подагра, той бил принуден да се върне с пет бързи кораби и със своята свита в Месемврия да прави бани, като заповядал на войската и военачалниците да подмят българите да излязат из укреплението и след това, ако посмеят да излязат, силно да ги нападнат, ако не излязат, да ги обградят и да ги пазят в укреплението.

Конницата помислила, че императорът бяга, уплашила се и без да бъде преследвана от някого, взела да бяга и тя. Българите, като видели това, спуснали се подире им, мнозина избили, други наранили с меч, трети пък преследвали чак до Дунав, който преминали и дошли до тъй наречената Варна, близо до Одисос и тамошната местност. Видели място заградено отдире от реката Дунав, отпред и от двете страни с клисури и Черно море, и подчинили обитаващите там тъй наречени седем славянски племена.

Северите поставили към източната област в предната Верегавска клисура на юг и запад чак до аварите били поставени по договор останалите седем племена. След като разширили пределите си, възгордели се и взели да нападнат и разоряват ромейски градове и местности. Поради това и поради многото несполуки, императорът бе принуден да

свърже мир с тях, като се съгласи да им плаща ежегоден данък. Чудно бе за близки и далечни да чуват, че тоя, който бе покорил всички на изток и запад, север и юг, бе покорен от тоя мръсен и сега явил се народ.“

(Theophanis Chronographia.
Corp. Scrupt. Hist. Byz. Bonnae 1839, стр. 547–550)

Виждаме, че Никифор и Теофан ни разказват едно и също. Изложението на Никифор е спокойно и прилично, а Теофановото е раздражено и затова и хулително.

От тези разкази изпъкват следните факти:

Първо – българите не са били орда, която е живяла на едно островче в устието на Дунав, а народ, който е живял по Дунав.

Второ – не българите дошли да нападат византийците, а византийците отишли да нападат българите. А това е доста важно, защото то говори против чуждия характер на българите. Българите не се описват като някоя случайна орда, а като народ, който си има свои укрепления. Една новодошла четица или орда не би имала крепости.

Крепости имат само уседналите народи. Новодошлите чужди грабителски народи обикновено нападат навътре в държавата да я ограбят и опустошат. Тъй направи Темерлан, Чингис-хан, тъй направиха готите, вандалите и т.н. Последните се появиха, кръстосаха цяла Европа и най-накрая се изгубиха в Испания и Африка. А какво правят българите?

Българите си живеят по Дунав мирно и неочаквано виждат, че византийците ги нападат. Работата щеше да стои другояче, ако те бяха дошли да нападат Варна, Анхиало, Одрин, Цариград и пр.,

заради което византийците да са се уплашили и да са излезли насреща им да ги пропъдят. Тогава щяхме да кажем, че това е новоявил се грабителски народ.

Тук нищо подобно. Напротив, според Теофан излиза, като че ли сблъскването между византийци и българи е станало отвъд Дунав, т.е. извън пределите на Римската (Византийската) империя. Кой византийски град или коя византийска местност са били завзели българите, че да е било нужно да се пропъждат? Освен това според Никифор и Теофан българите са хуни, а хуните в края на седми век ли се появиха на Дунав?

Трето – българите по това време не са живели само до Дунав, а са обитавали цялата суша на Балканския полуостров, защото след като византийският император решил да ги нападне, той заповядал на своите войски да „преминат в Тракия“. Тракия, значи, не е била в негови ръце; в нея сега трябвало да се премине (от Азия), за да се води бой с българите. Дали действително е преминавано в Тракия, не се знае, понеже боевете са се водили по брега на Черно море, където византийците са отивали по вода на своите кораби.

По сушата не е ставало бой, че да може да се види докъде са достигали византийците и докъде българите. Сушата, както ще видим и после, изцяло е била обитавана от българи.

Четвърто – отношението между българи и славяни е отношение на сродни народи, а не отношение на диви азиатци и мирни европейци. Никифор казва, че те се усилили със славяни, а Теофан, че свързали договор със славяните, които живяли наоколо. Не само това, ами те си разпределили ра-

ботата: Едни славяни защитавали техните граници откъм аварите (Карпатските планини), а други на изток (Верегавската клисура) откъм Византия. Славяните, значи, пазили българската държава от чужди народи и следователно не са били покорен и пасивен, а активен народ в държавата. Понеже се оставят само славяните да пазят България, а за българите не се казва нищо, то е явно, че тези два народа се идентифицират.

Пето – византийците не водят бой с Аспарух, както се изтъква от защитниците на чуждия произход на българите, а с народа, който живее по Дунав. Ако Аспарух бе водителят в тези боеве, неговото име щеше да се изтъкне. А от факта, че не се споменава този или онзи предводител, а се споменава само името „народ“, се вижда, че имаме работа с народ, а не някаква си четица, която била доведена отнякъде си от някой си Аспарух.

Шесто – българите победили византийците, заели тракийските градове и накрая принудили императора да им плаща данък. Къде е била тогава на юг българската граница? Понеже българите заели тракийските градове, то няма съмнение, че като победители, са си ги задържали и следователно Тракия още тогава е съставлявала част от България. Обаче това не е всичко. Българите са владеели Тракия и преди тези боеве, защото когато императорът решил да ги нападне, заповядал да се премине в Тракия. Немислимо е, че българите тъй моментално (може би за един или два месеца) са се размножили и увеличили, та да заемат местности и отвъд Дунав, и в Тракия.

Те са притежавали Тракия, защото си е била тяхна. Както и да е, на изток откъм Византия те са за-

емали Верегавската клисура. Това е местността, където днес се намира градът Люле-Бургас.

(Виж Heinrich Kiepert. *Formae Orbis Antiqui. Illyricum et Thracia XVII Bergula (Arcepolis)*, също и Justus Perthes. *Atlas Antiquus*. 1896 Tab. 10. Bergula.)

Тъй че съвсем не е вярно, че южната граница на тогавашна България е била река Камчия.

От посочените разкази на Никифор и Теофан се вижда, че българите са били тукашен народ. Само Теофан буди съмнение с „новодошли“, обаче това не е нищо друго освен израз на злоба срещу българите. Според Теофан българите не може да са „новодошли“ в 671 годината, защото много преди това време Теофан постоянно ни разправя за българите в днешното им отечество. Ако според Теофан българите са били тук в 494 год., в 531, 532, ако те в 617 година са обсаждали Цариград – не може да се каже, че в 671 са били „новодошли“.

Освен това Теофан е поправен от Никифор, който ясно нарича българите дунавски поселници. Че българите според Теофан и Никифор не са новодошли се вижда между другото и от следните факти. Теофан казва, че българите, оногундурите и котрагите са едно и също и са живели във Велика България. Господар им е бил Крват (Theophanes I стр. 545–6). Тоест Теофан идентифицира българите с хуните, а хуните не са дошли в 671 година на Дунав. Същото прави и Никифор. Той пише:

„Сега нека разправим за старините на тъй наречените хуни и българи и за тяхното устройство.“

По-натам Никифор разправя, че те живели във Велика

България и че господар им е бил Курат, който по време на Константин умрял някъде на запад (Nicephor., стр. 38). Теофан също твърди, че Кроват умрял на запад.

Сега се пита, къде е било това западно място, където е умрял Кроват? Това ще ни стане ясно от Никифор, който за година 634 пише:

„В това време се подигна Куврат, роднината (братовчедът) на Орган и господарят на Уногундурите срещу аварския хаган и пропъди с псувни от бащината му земя народа, който имаше от него. След това изпрати пратеници до Хераклий и свърза мир с него, който трая чак до края на живота му. Хераклий му проводи дарове и му даде пратрицийско достойнство.“

(Nicephor., стр. 27)

Този разказ ни обяснява много неща. Той показва, че българите не са дошли през 671 год., ако още в 634 година са били тук под Аварите. Аварите са поселявали тогава Панония и Дакия, т.е. днешно Маджарско и Влашко, а българите, като са живяли заедно с тях, те също са били в Дакия и Панония. Освен това, понеже българите са били под (властта на – б.р.) аварите, то излиза, че те са стар тукашен народ. Защото обикновено новодошлите народи биват покорители, а не покорени. След тази революция на българите срещу аварите, аварското име започва да се чува по-рядко в хрониките от онова време.

Сега нека си обясним и думите на Никифор и Теофан, че Кроват е умрял на запад. Той е умрял някъде на запад в Панония или Дакия, може би в днешно хърватско (Кроватско). Вследствие на тази революция вероятно е ударил Аспарух на изток, към устието на Дунав, а другите му братя към Италия. Тъй че още преди Аспарух българите са поселявали

Дакия и Панония. Затова се казва, че Омортаг се е удавил в река Тиса, че Крум воювал към Карпатите и т.н.

Много важни са думите, че мирът траял до края на живота му, защото виждаме, че отношенията между Византия и българите се развалят след смъртта на Кроват. В същото време българите са били в Тракия. Теофан за година 617 пише, че персийският цар Хозрое изпратил Сарвар срещу Цариград и при това сключил договор с уните, на които викали авари, българите, славяните и гепидите, та заедно да обсадят Цариград. Така не само от разказите за похода на Константин Погонат срещу българите, но и от предшестващите го разкази излиза, че българите са поселявали на длъж и на шир Балканския полуостров.

Сключеният мир от Константин Погонат с българите след неговата смърт, която скоро последвала, бил развален от сина му Юстиниан.

Юстиниан развалил всичко, което баща му бил сключил, а също и мира с българите. Той въоръжил войска и тръгнал против тях. Този поход е много важен, защото той не е отправен към север и изток, където според привържениците на чуждия произход на българите уж са живяли българите, т.е. към Черно море и Дунав, а към югозапад – към бреговете на Егейско море и към Солун. Това също показва, че по онова време българите са заемали целия полуостров.

Никифор и Теофан малко в различна форма ни разправят за този поход. Никифор е по-къс, а Теофан по-подробен. За година 685 Никифор ни разправя, че император Константин починал в седемнадесетата година от своето царуване.

„Наследникът, (казва той) в царството остави сина си Юстиниан, който вече бе достигнал шестнадесет годишна възраст. Той, като заел властта, развалил всички мирни и прочее държавни наредби, що бе установил баща му. Също тъй унищожил и

склучения с българите мир, изпратил конна войска в Тракия и веднага се отправил срещу славяните и стигнал чак до град Солун. Много от тамошните славянски родове взе на своя страна, отчасти с война, отчасти с преговаряне, и ги пресели в тъй наречената Опсикия през Абид. От тях отбрал за военна служба до 30 хиляди, които бяха отлични войници. За архонт (военачалник) им постави някой си Гебула от по-благородните. Като се уповавал на тях, развалил от баща му мира със сарацините.“

(Nicephor, стр. 41)

Никифор идентифицира българи и славяни. Юстиниан развалил мира с българите, а веднага се отправил срещу славяните. И тук българи и славяни се месят, както и в по-предния разказ, където се казваше, че българите се увеличили със славяни, поставили славяни на границата и т.н.

А от факта, че славяни били поставяни откъм Византия, се разбира, че императорът като е искал да воюва с българите, „изпратил войска в Тракия“. Тоест че и сега, както и по-преди, Тракия е била обект на воюване. Но това, което не е доизказано от Никифор, казал го е Теофан.

Теофан ясно ни говори, че имп. Юстиниан тръгнал срещу българи и се сблъскал с българи. За година 679 той пише:

„Също и мира, който бе свързан с българите, развалил. Развалил и изнасиллил съюза, който бил свързан от баща му. И като намислил да оплени българите и (или) Славиния, заповядал на конните отряди да нахлуят в Тракия.“

Под година 680 продължава:

„Тая година Юстиниан тръгна с войска към

Склавиния и (или) България, отблъснал българите, които му излезли насреща, и стигнал чак до Солун. Много славяни взел на своя страна, отчасти чрез победа, отчасти те сами дошли при него, и ги поставил в Опсикия през Абид. На връщане пътят му бил преречен от българите в клисури и планински тесноти, та много от войниците му ту били избити, ту били наранени, тъй че едва могъл да се спаси с преминаване към противоположна страна.“

(Theophanes, стр. 557)

Виждаме, че Теофан ни допълва онова, което според Никифор се разбираше – че Юстиниан развалил съюза с българите, тръгнал срещу тях и се сражавал с тях. И тук, както и в по-предните разкази, българи и славяни се месят. Юстиниан тръгнал срещу българи и Склавиния. В един и същ поход той имал работа, ту с едните, ту с другите, и то така размесено, че не се вижда кои той счита за българи и кои за славяни. Всъщност той ги идентифицира. Този поход според Теофан е ставал в 680 година, а според Никифор през 685 година. Значи няколко години след предполагаемото появяване на Аспарух на Дунав, което е било през 679 година.

В горния разказ са важни следните факти:

1 – Тракия и Македония са обитавани от българи, защото Юстиниан като искал да оплени българите, там нахлул. Когато отивал за Солун, посрещнали го българи, но той ги разбил и стигнал Солун. А когато се връщал, пак го пресрещнали, разбили го и го принудили да избяга в противоположно направление. А от това излиза, че Македония тогава е поселявана от българи.

2 – Градът Солун е бил тогава извън византийската власт, защото Юстиниан е искал да оплени българи и към него тръгнал.

За да ни станат тези работи по-ясни, би трябвало да обърнем внимание на византийската стратегия по онова време. В по-първото сражение по време на Константин византийците действаха по черноморския бряг. Сега пък ги виждаме да действат по брега на Егейско море. Значи и в единия, и в другия случай, са действали по море. В първия случай те са излезли със своите кораби из Византия, поели са на север и отишли при Варна да нападнат българите. Във втория случай те поели на югозапад и дошли до Солун да оплячат българите. Къде са живели тогава българите?

– Между Варна и Солун. След тези факти твърдението, че българите са били една шепа хора, доведени от Аспарух откъм Урал и живящи по негово време в един кът към устието на Дунав, става безпредметно.

Българите са поселявали Македония и Тракия и преди Аспарух, и по време на Аспарух. Те не са били една шепа хора, а един от най-многобройните европейски народи по онова време. Видяхме, че българите през 680 или 685 година са поселявали Македония. Че това е било тъй, се вижда и от следващите разкази на Никифор и Теофан. В следния разказ Теофан е по-непълен и по-неясен. За година 711 той пише:

„Същата година (711) Никита Ксилонит писа писмо на Артемий в Солун, да иска от Тервел вѣоръжена българска помощ, с която да се отправи срещу Лѣв. Той послуша, отиде и получи войска и злато пет хиляди. След като получил това, отправил се за Цариград. Гражданите не го приели, българите го предали на Лѣв, разделили се от Лѣв най-приятелски и се върнали. Императорът го уби заедно с Ксилонит и конфискува имуществата на Ксилонит, който беше магистер и богат. Българите обезглавиха също

тъй и Патриций Цициний, тъй наречения ренелак, Теогност протоасикрит, Никита антрака (въглена) и началника на крепостта, единомишленика на Артемий.“

(Theophanes, 615–616)

Работата тук се е състояла в това, че Артемий е искал да заеме властта в Цариград и като бил веднъж победен, той избягал в Солун, където кроял нови планове срещу империята. За нас засега е важно само това, че той е бил в Солун и е събирал българска войска. И от Солун тръгнал с българска войска срещу Цариград. Обаче българите се спогодили с императора, избили подбудителите и се завърнали. Както споменахме и по-рано, Солун не е бил под цариградска власт. Кой е властвал в него, ако българите предали Артемий, а другите подбудители избили? Това ще ни стане ясно от разказа на Никифор, който е по-пълен, пък и по-вероятен. За година 718 Никифор пише:

„Артемий, който се намираще извън граница в Солун, кроял нови планове за ново завладяване на властта и за тази цел той постъпил така: Написал писмо до Патриций Цициний, комуто казвали ренелак, който сега се намирал в страната на българите, дето бил изпратен от императора да събира войска срещу сарацините, да помогне на решението му, пък да убеди българите и те да помогнат. Последният му обещал, написал писмо до магистера Никита, комуто викали Ксилонит, подначалник в Цариград, също и на Патриция Изоя, на тъй наречения началник на царската опсикия и на Теодосий, първия от царските секретари, също и на Никита, комуто викали антрака, началника на крепостта. Напомнил му за старото приятелство, искал скоро да му се помогне,

да се отвори градът и да се прибере при императора. Тези писма веднага били предадени на императора. Императорът изловил всички получатели на тези писма и след като ги подложил на наказание, признали си. На Никита, заслужилия магистер, и на Теоктист бяха отсечени главите. Останалите виновници, след като им били конфискувани имуществата, били изпъдени зад граница. Артемий с Патриций Цициний и българите стигнали до Хераклея* с лодки, които взели от Солун. Тези лодки наричали еднодръвни (моноксили). Императорът написа писмо до българите да предпочетат мира и да му предадат неприятелите. Българите взели да се извиняват, помолили за прошка и обещали да свържат мир. След това веднага свързали Артемий със Солунските първенци и други, и ги изпратили на императора, заедно с отсечената глава на Патриций Цициний, след което се върнали у дома си. Императорът, като хванал Артемий и Архиепископа, заповядал да им се отсекаат главите.“

(Nicephor., стр. 62–63)

От този разказ изпъква:

Солун е бил „извън граница“. Град Солун е построен в 315 год. пр. Христа от Касандрий, зет на Александър Велики. Касандрий го нарекъл Тесалонике на името на жена си, Александровата сестра. След падането на Македонското царство Солун бил превзет от римляните. Император Август (1 век пр. Хр.) му дал право на свободен град, понеже по време на борбите между Август и Антоний той държал на Август. Тази свобода се е простирала чак до събитията, които ни занимават, тъй че той не е бил под властта на Ца-

* Град на брега на Мраморно море, между Цариград и Дарданелите.

риград. Като се има това предвид, може да се разбере защо за Солун се казва, че е извън границата на Византия.

Друга е работата с неговите поселници. Като град на море, той е бил поселяван и от гърци, подобно на Варна, Бургас и др. Обаче тези гърци ще трябва да се считат за пришълци, както и гърците във Варна, Анхиало и Месемврия, които не са имали нищо общо със сушата. Сушата е поселявана от българите.

Българите са поселявали и сушата, и града. Че те са били в самия Солун по това време, се вижда от факта, че Юстиниан тръгнал към Солун, за да оплени българите. Цициний около Солун е събирал българи за войска. Българите от Солун излезли с лодки да идат към Цариград и т.н.

Българите живеят в Солун от много старо време. Ние сме обнародвали в 4-та и 5-та книжка на списание „Преглед“ от т. г. една статия под надслов „Седмичните дни като белег за старото християнство у славяните“. Там сме посочили, че християнството у нас не е дошло от гърци или римляни, а че захваща още от Апостол Павел. Той, както е известно, е идвал в Солун, а българите по това време са живели в Солун.

Понеже българите предали гръцките престъпници заедно със Солунските първенци на императора, след което свързали мир и се завърнали по домовете си, то се пита – чия власт е властвала по онова време в Солун? Гръцка ли? – Не, защото Солун е бил извън граница и византийската власт не се е разпореждала с него. Българите предали не само Артимий, но и първенците на Солун. От това се вижда, че българите са имали никак не малка власт над Солун.

Българите излезли с лодки от Солун и след като се спогодили с императора, върнали се. Разбира се, че това връщане и било по същия път, т.е. обратно на лодки за Солун. А понеже те предали Солунските първенци, като се върнали в Солун, вече нямали друга власт над себе си и са се разпореждали с града.

Българите са действали по море. Доколкото ни е известно, това е първият случай, в който се споменава, че българите са действали по море, и то по Егейско море.

Българите, значи, са умеели да се возят по море. Този факт да не се вижда чуден, защото в славянския език има дума „море“, сродна с латинската „mare“; дума кораб, сродна с латинската *caabus* и т.н.

Това показва, че българите (славяните) са били някога моряци и че тази тяхна морска работа е стояла във връзка с латинската морска работа. Понеже те са плавали по море, то излиза, че морето им е било известно.

Горци, за каквито се представят българите, едва ли биха се съгласили да влязат в лодка и да тръгнат из невиджданото от тях досега море. Горякът обикновено си държи гората.

Освен това заслужават внимание еднодръвните лодки (моноксили). Тези еднодръвни лодки са най-простият вид кораби и затова е по-малко вероятно да са гръцко изделие. Гърците са стар морски народ и едва ли са си служили в 8 век с моноксили.

Еднодръвни лодки обикновено се споменават при руските славяни, за които се казва, че си служат с еднодръвни лодки. Поради това, ние мислим, че тези еднодръвни лодки са били българско изделие.

След тези дати, доколкото ни е известно, българското име в Солун се чува чак по време на Симеон. Понеже Симеон е царувал преди Самуил, от когато според Иширков македонските славяни „често“ взели да се наричат българи, то заслужава да се обърне внимание и на това сведение.

Тук вече напускаме Никифор и Теофан, защото те не ни описват времето на Симеон, а ще посочим онова, което ни се разправя от продължителя на Теофан. Той, като изброява събитията, които са станали по време на император Лъв, под точка 9 пише:

„9. Разнесе се слух, че Симеон, българският първенец (архонт), кроял да нападне ромеите. Причината за това е следната: Цауца, бащата на императора, имал един евнух, слуга на име Музик. Този завързал приятелство със Ставракий и Козма, търговци родом от Атина, които били жадни за злато и печалба. Те, като се доверявали на посредничеството на Музикия, за да спечелят повече, пренесли търговията, която в Цариград са имали с българите, в Солун. Но, понеже търгували лошо с българите, българите се оплакали на Симеон, който съобщил за тези вреди на царя Лъв. Лъв обаче поради благоволението на Цауца, обявил това за просто бръщолевене. Симеон се разсърдил и взел да събира войска срещу ромеите. Императорът изпрати срещу него настоящия военачалник Кринит с много войска и военачалници. Сблъскали се в Македония, където ромеите били победени. Паднал самият Кринит и арменецът Куртик и много други. Симеон заробил хазарите, съюзниците на император Лъв, и след като им отсякъл носовете, изпратил ги за срам в Цариград.“

(Theophanes Continuatus.
Corp. Serpt. Hist. Byz. Стр. 357)

След това се разправя, че императорът толкова се разярил, че изпратил Никита Склир на Дунав да наеме турци срещу Симеон. Никита отишъл, наел турци и се върнал при императора, който решил да нападне българите по море и по суша. Върху хода на тези битки няма да се спираме, защото ще се отвлечем от главната тема.

От горния разказ се вижда:

Първо – че българите са поселявали Солун, понеже двамата гърци-експлоататори там отишли да търгуват нечестно с българите.

Второ – че Македония е поселявана от българи, понеже гърците там отишли да нападнат Симеон и че Македония си е останала българска, понеже българите са били победителите.

И тъй, като почнем от 680 год., от времето, когато Юстиниан тръгнал към Солун да плякосва българите, та и до Симеон, ние виждаме, че в Македония и Солун непрекъснато живеят българи. Също, че не българите са дошли от някъде си да завземат византийски местности, а че обикновено византийците са налитали на мирноседящите си българи.

Като имаме гореизложеното предвид, ни става ясно защо легендите за Кирил и Методий казват: „родом от Солун, родом българи“

Тъй напр. в Успение св. Кирилла се казва:

„съи преподобный нашъ курилъ рождениемъ бы от Солуна града, родом съ бльгаринь“

(В.А.Бильбасов. Кирил и Методий.
Санктпетербург. 1871, стр. 238)

А Панонската легенда разправя, че в следствие молбата на словенския княз Ростислав и Моравския Светополк до император Михаил, да им изпрати проповедници, които да знаят славянски, императорът се обърнал към Кирил със следните думи:

„Слышиши ли, философе, рѣчь сію? ивъ сего да неможеть сътворити, развѣ тебе. тѣмъ дамъ ти дарн мнѡви, и помѣ братъ свои, игуменъ Мефодей, и иди же вы бо еста селоуѡніанина, да селоуѡніане все чисто словенскы бесѣдуютъ“

Всички солунци, значи, по време на имп. Михаил, т.е. преди Симеон, са говорили славянски. Също ни става ясно

защо според учениците на Методий, областите към Белград в Мизия и Охрид в Македония са се считали за български. И тъй, по време на Аспарух Тракия и Македония са поселявани от българи.

БЪЛГАРИТЕ СА ПО-СТАРИ ПОСЕЛНИЦИ НА ТРАКИЯ И МАКЕДОНИЯ ОТ СЛАВЯНИТЕ

Дотук казахме, че в Македония по времето на Аспарух, както и след него, са живяли българи. Обаче това македонско поселение на българи не започва от Аспарух, а много по-рано. (Виж и „Праотечеството и праезикът на българите“ от д-р Ганчо Ценов)

Теофан казва, че когато през 532 година илирийският военачалник Мундо се връщал веднъж от Цариград и бил близо до Илирия, пътят му бил препречен от българи, с които той имал сблъскване. Тази среща между Мундо и българите е била в Македония, защото Македония е между Тракия и Илирия, и защото през нея трябва да е минал Мундо, за да иде в Илирия.

Когато в 480 година готският крал Теодорих бил в Македония, заплашил Цариград. Тогава византийският император Зенон се обърнал за помощ към българите и т.н. Тези и много други данни, които сме посочили в гореспоменатия труд, ясно говорят, че българите са стари жители на Македония. Затова българите в Македония се казват българи – защото са си българи, а не защото са получили това име от някаква Аспарухова орда, която, както видяхме, не е съществувала.

Названието „Македонски славяни“ е нов термин, изкуствено създаден, който няма нищо общо с истината. Този термин не е известен на местното население. Понятието

„славянин“ е непознато на неграмотния българин в Македония.

Пруският, Баварският или Саксонският немец ще ви каже, че е прусак, баварец, саксонец, но говори немски. Македонският българин не е българин, който говори „славянски“, а „бугарин, който сборува бугарски“. Славянското название му се натрапва насила от модерни учени. За да се каже, че македонските българи са били славяни преди да бъдат българи, трябва да се докаже, че в Македония името славянин е по-старо от името българин. Но това нито е доказано, нито пък може да се докаже.

Тук ще си позволим да обърнем внимание на някои дати върху това, кога славяни и българи са били в Македония.

Славяните се споменават най-напред от Йордан и Прокопий по време на цар Юстиниан. Тоест около 530 година след Христа и то че живеят по Дунав. Прокоп пише, че в 547 година славяни преминали Дунав и нападнали Илирия (Прокоп. Готски войни. Кн. III, гл. 29). Това е засега най-ранната дата за славянско преминаване през Дунав. След това Прокоп още няколко пъти споменава за славянски преминавания през Дунав и нападения на Илирия и Тракия.

Йордан също тъй ни споменава славяни по това време по Дунав, че налитали над Илирия, обаче той в същото време ни говори и за българи. Той казва, че българи, славяни и анти заедно нападнали Римската империя.

Hi sunt Casus Romanae reipublicae preter instantia cotidiana Bulgarum Antium et Sclavinorum.

*(Jordanis. Romana et Getica.
Monumenta Germaniae. 1882, стр. 47)*

Така че не са дошли по-напред славяни, които поселили Балканския полуостров, а след това пък дошли българи, та

ги покорили и им наложили името си, ами славяни и българи са действали заедно. Тази обща дейност се забелязва през цялата по-стара българска история. Ние видяхме, че по време на Аспарух, след като бе станало сражение между българи и гърци, славяните били поставени да пазят българската държава и т.н.

Българите обаче се споменават в Македония около 70 години по-рано. Например когато готите след разпадането на Атиловата държава ударили на юг и дошли, та обсадили Солун, те свързали мир и се установили в Македония. След смъртта на Теодориховия баща, Теодомир, под водителството на двамата Теодориховци (Теодорих – син на Теодомир, и Теодорих, син на Триар) се разделили и заплашили римската държава, като Теодорих, синът на Теодомир, по-късно известен като Теодорих Велики, заплашил Цариград (кое-то според Евагрий е било през 478 година – *Ecclesiastical History of Evagrius*. London, Henry G. Bohn. 1854, стр. 363–5 III, 25), а другият Теодорих тръгнал към Гърция. Според Йоан Антиохийски императорът Зенон се обърнал за помощ към „тъй наречените българи“.

Къде са били тези тъй наречени българи, към които се обърнал Зенон за помощ против готите, които са живели в Македония? Как трябва да се разбират тукспоменатите българи, ще разберем от следното:

Евагрий обикновено казва на българите хуни. Тъй напр. според него Виталиан през 506 година е стоял на чело на хуни, докато според Теофан той е стоял на чело на хуни и българи. Тези хуни по време на качването на Зенон на престола са населявали Тракия. За година 474 Евагрий пише:

„И на изток, и на запад, той (Зенон) бе много нещастен: в едната страна от общото опустошение на сценитските варвари, а в Тракия от нахлуването на хуните, които по-напред бяха известни с името Ма-

сагет и които са преминали Дунав без съпротивление.“

(Evagrius III 2. p. 339. Евагрий е почти съвременник на тези събития, защото е роден около 536 год.)

Това твърдение на Евагрий за движението на хуните се потвърждава от Йордан, който казва, че след смъртта на Атила в хунската държава настанала междуособица, след която народите от Атиловата държава се разпръснали на разни страни и завзели Илирия, Мизия, Скития. Неговите гласят:

„Саурматите, които ние наричаме сармати, цемандрите и част от хуните обитаваха местности, които им бяха отпуснати в Илирия до Кастра Мартена... Ирناق, един от по-младите синове на Атила, си избра за селище на своите най-крайната част на Малка Скития. Неговите братовчеди Емендзар и Узиндур се установиха в Брегова Дакия (Dacia Ripensis) и завладяха градовете Ут (Utus, Осъм), Хиск (Oescus, Искър) и Алм (Almus, Лом). Много хуни се стичаха тук и получаваха селища в Ромъния.“

(Jordanes, Panckucke 380–382)

Според Йордан излиза, че след разпадането на Атиловата държава хуните са населявали Малка Скития (Добруджа), местности край реките Осъм, Искър и Лом, значи Мизия, и също така Илирия до Кастра Мартена – тоест днешна Сърбия и западна България до към Рахово.

От казаното дотук се вижда, че във времето, когато император Зенон се качил на престола, целият Балкански полуостров е бил зает от хуни. Хуните са заемали тогава Скития, Мизия, Илирия (в която спада Македония) и Тракия.

За характера на тези хуни ще се осветлим и от онова, което пише за тях Йоан Малала.

Малала е писател от 6 век. Той като описва царуването на император Юстиниан, говори и за хуни в Тракия. Тъй напр. на едно място той казва:

„Около това време* дойде при ромеите царицата на Сабирските хуни, една юначна, многоимотна и умна жена на име Воа, вдовица с два малки сина и сто хиляди войска. Тя господстваше над хунската земя след смъртта на мъжа си Влаха. На гостите били дадени от император Юстиниан царски подаръци, разни вази от злато и сребро, чрез което не само че я примирил, но тя заробила два други хунски царя, които персийският цар Кoad бе взел на своя страна срещу ромеите, за което се бе отправила срещу Кoad, персийският цар, с 20 хиляди войска. След сблъскването цялата му войска била унищожена. Един от царете на име Тиранкс постави в окови и го изпрати на император Юстиниан в Цариград, който и него разпна на вила от оная страна на брега до Свети Конона. Другият от хунските царе на име Глом бе убит в сражението от войските на царицата.

В същото време царуваният близо до Босфора хунски цар на име Грод се сдружил с ромеите, дошъл в Цариград и бил осветен. След като бил осветен**, дадени му били много дарове и бил изпратен в собствената си земя, за да пази Босфора и ромейската земя. Този град бе построен от Ираклия от Испания. Той трябвало да дава на ромеите всяка година данък

* Времето не е посочено, но се разбира, че е било в началото на юстиановото царуване, т.е. около 530 г. – бел. авт.

** Деликатен израз за просветен в християнството – бел.авт.

волове, от което си е получил името Восфор*. В него били поставени известно число ромейски войници, а всъщност италианци, на които викаха испанци. Над тях бил поставен Трибун, та заедно да пазят града. В града ставаше търговия между хуни и ромей.

Същият цар, след като бил направен християнин, отправил се за собствената си земя, която е близо до Босфора.“

(Johannes Malalas. Corp. Script, Hist.
Byz. 431–432)

Важните обстоятелства, които изпъкват от свидетелствата на Малала, са, че хуните са пазили Босфора. От това излиза, че те не са били нещо съвсем чуждо за Римската империя. Също така е важно, че хуните са били християни, защото се казва, че когато хунският цар отишъл в Цариград, бил „осветен“, т.е. просветяван в християнството.

Хуните (българите) са се просветявали в християнство и друг път след гореспоменатия случай.

Тъй напр. цариградският патриарх Никифор, който идентифицира хуните и българите и на когото главно са се опирали нашите историци, когато са описвали по-стария период от нашата история, за година 618 пише:

„След изтичане на известно време господарят на хуните дойде със своите първенци (архонти) и оръженосци (дорифори) във Византия (Цариград) и поиска от императора да бъде посветен в християнство. Това било прието на драго сърце и хунските първенци (архонти) били приети от свещената къпалня от римски първенци, а техните придружници от придружниците на последните. След като

* Воос-вол, Форос-данък, Восфор-волски данък – бел.авт.

били посветени в свещените тайнства, раздадени им били царски подаръци и достойнства: защото на князете им (игемоните им) били дадени титлите „патриций“ и били изпратени най-приятелски в хунската земя.“

(Sancti Nicephori Patriarchae Constantinopolitani
Breviarium Bonnae 1837, p. 14)

Този хунски цар вероятно е бил Орган, роднината на Кубрат. Него го наследил Кубрат. В нашия труд „Седмичните дни като белег на старо християнство у славяните“ сме посочили, че това ходене в Цариград не е било с цел за ново покръстване, а с цел да се ловят кумове или пък може би е било с цел за обикновено черкуване. И до днес даже хора от далечни местности ходят на черкуване в известни манастири.

Ако хуните по време на Юстиниан са били християни и пазители на Босфора, то не може да се мисли, че хуните от 618 година не са били християни. Те са ходили в Цариград повече да се черкуват отколкото да се новопокръстват.

Върху хуните няма да се простираме повече, защото хунският въпрос е голям и мислим да напишем за него отделен труд. Засега нека само кажем, че по време на Зенон и Юстиниан хуните са съставлявали населението на Тракия, Мизия, Илирия, Скития.

Като имаме това предвид, ще можем да си обясним много други работи. Така напр. в нашата книга „Праотечеството и праезикът на българите“, стр. 97–109, ние доказахме, че римските войници и военачалници, които под водачество то на Белизар са защитавали Италия по време на Юстиниан, са били хуни (българи), славяни и анти.

Тези войници обикновено са събирани в Тракия, Илирия и Мизия. Сега това става още по-ясно.

Ако хуните в юстинианово време са защитавали Босфора, ако Юстиниан с тях е трябвало да си служи, когато е има-

ло нужда да воюва с персийци и др., то разбира се, че същите тези хуни е трябвало да бъдат изпратени и срещу готите в Италия, вандалите в Африка и т.н. В гореспоменатата книга ние бяхме посочили, че хунът Аиган бил от дома (роднина) на Белизар, от което изпъкваше, че самият Белизар е бил хун. Сега и това става по-ясно. Белизар е родом от Германия (днешна Сапаревска баня, Дупнишко). А това място тогава е било обитавано от хуни.

Тези хуни са българи.

Че хуните са българи сме доказвали във всички наши книги, обаче сега ни интересува какви са били споменатите в Тракия и Македония хуни и за тях именно казваме, че са българи. Евагрий пише, че Виталиан е стоял начело на хуни, а Теофан пише, че Виталиан е стоял начело на хуни и (или) българи.

Евагрий пише:

„Виталиан, тракиец по рождение, като оспорваше властта на Анастасий, опустоши Тракия и Мизия чак до Одесус, Варна и Анхиало. Той се доближи бързо до Цариград начело на едно безбройно множество хуни.“

(Evagrius. Кн. III, гл. 43, стр. 385)

Описвайки същото събитие, Малала употребява названието българи:

„В неговото (Анастасиевото) царуване тракиецът Виталиан, под предлог, че ще освободи изгонените епископи, събрал войска от хуни и българи и завзел Тракия, Скития, Мизия, Варна чак до Анхиало.“

(Malalas Corp. Script. Hist. Byz. Стр. 402)

Теофан говори същото. Той пише, че Виталиан през 505 година събирал в Скития и Мизия и съседните им местно-

сти православни (!), за да идат срещу безбожния Анастасий. Тези православни, които са събрани в Скития и Мизия, са били българи и хуни:

„Тази година (506) Виталиан, като заел цяла Тракия, Скития и Мизия, водейки със себе си огромно число хуни и българи, завзел Анхиало и Варна.“

(Theoph. I, стр. 247)

Вижда се как българското име се изтъква редом с хунското. Важното според Теофан, на което трябва да се обърне внимание, е, че тези православни българи и хуни са били събрани от Виталиан в Мизия и Скития и съседните им провинции. От това излиза, че тогава Мизия и Скития и др. са били населени с българи. Това се потвърждава и от Зонара. Той пише, че император Анастасий съградил стена срещу нахлуването на „мизийците, сиреч българите“ и скитите.

Според Евагрий изграждането на тази стена е почнато в 507 година. Евагрий казва, че императорът извършил едно забележително дело на сгодно място в Тракия, двеста и осем стадии далеч от Цариград, което се наричало дългата стена. Тя се простирала от едно море до друго, като на места правела града на остров. Тази стена била направена против нахлуването на варварите от Черно море и колхиците от Азовско море (Evagrius. III. 28, 376).

Черноморските поселници са мизийци и тракийци. Зонара нарича тези мизийци българи. Той пише:

Hic Anastasius longum Murum, qui dicebatur, a magno mari pertinentem usque ad Selybriam condidit propter incursions Mysorum sive Bulgarum et Scytharum.

(Joannis Zonarae. Epitomae Historiarum.
III. 144. Bonnae 1897)

(Същият Анастасий съгради стена, както се нарича, простираща се от голямото море чак до Селимврия, поради нахлуването на мизийците, сиреч българите, и скитите.) Понеже тази стена е строена в 507 година, когато бе подхванал Виталиан своите военни действия против Анастасий, то е явно, че тя е строена против него или против народа, начело на който е стоял той, т.е. против българите. Според Малала и Теофан събраните в Мизия и Скития виталианови войници са били хуни и българи. Според Зонара поселниците на Мизия в същата година, против които е градена стената са били само българи. Ето как хунското име на мизийците е изчезвало и се е заменяло с българско.

Мизийците са били българи по онова време и според Комес Марцелин. Той в своята хроника за година 535 пише:

*Tzita patricius in Mysia cum hoste Bulgarum congre-
dians ad Iatrum superior invenitor.*

(Marcellini Comitum Chronicon. Migne LI)

Патриций Цита, след като се сблъска в Мизия с неприятели българи, намери се на горното течение на реката Янтра.

Поселниците на Мизия, значи, пред 535 година, т.е. по времето на Юстиниан, са били българи. Както ни описва Йордан хунските заселвания след разпадането на Атиловата държава, би трябвало да бъдат хуни.

Че името хуни е изместено от името българи, се вижда най-добре от следните разкази на Малала и Теофан. Малала, който е по-стар, употребява името хуни. А Теофан, който е по-млад, употребява името българи за един и същ народ.

Събитието, което двамата описват, е станало по време на император Юстиниан. Според Теофан през 531 година.

Малала (хуни)

„При същия император (Юстиниан) два хунски военачалника навлезли с голяма войска в Скития и Мизия. Срещу тях излезли ромейските военачалници Баударий и Юстин. Сблъскали се и Юстин паднал в сражението. На негово място военачалник на Мизия бил направен Констанциол Флоренциов. А хуните, плячкосвайки, нахлули чак до Тракия. Срещу тях излязоха военачалниците Констанциол и Годила, военачалникът на Илирия – Аск, хун, който е приет от свещеното къпане (кръщение) от император Юстиниан. Хуните били заобиколени и след като мнозина паднали в сражението, разбягали се. Била им завладяна цялата плячка, като при това им били убити и двата царя. Като се връщали, ударили на нова хунска сила, обаче ромейските войводи били изморени и не били в състояние за ново сражение, затова обърнали гръб. Хуните преследвали бягащите и хванали ромейските войводи с хвърляне на примки. От тях Годила веднага разрязал с меч примката и се измъкнал, а Констанциол, който бил хвърлен от коня, и Аск били задържани. За тях императорът дал 10 хиляди монети. Констанциол се завърнал в Цариград, а хунът Аск с много други пленници отвели в своята земя (като) пленник. След това настанал мир в тракийската страна.“

(Ioannis Malalae Chronographia. LXVIII Corp. Script. Hist. Byz. Bonnae 1831, стр. 437, 438)

Теофан (българи)

„Тази година (531) навлязоха Българите: два царя с много българи и друнги в Скития и Мизия.

Военачалници бяха на Мизия – Юстин, а на Скития – Баударий. Те излезли срещу българите, завързали бой и военачалникът Юстин паднал в боя. На негово място бил направен военачалник Константин Флоренциов. Българите навлезли чак до Тракия.

Срещу тях излезе военачалникът на Илирия Ак, хун, който е приет от свещеното къпане от императора. Ромейците заградили българите и избили много от тях, отнели им всичката плячка и като убили двамата им царя, нанесли с храбростта си блестящи победи.

Когато зарадвани се връщали от сражението, други българи ги посрещнали и уловили с примка. Годила разсякъл примката с меч и избягал, а Константин и Ак били заловени живи. За Константин били дадени хиляда монети, та се завърнал в Цариград. Ак бил завладян в собственото си отечество заедно с другите пленници.“

(Theophanes. Corp. Script. Hist. Byz. Bonnae 1839, 338–339)

В този пример виждаме, че в един и същ разказ един и същ народ е назован от по-стария писател Малала като хуни, а от по-новия писател Теофан, който преразказва Малала, като българи.

И тъй хуните в Тракия, Мизия и Илирия са българи. А от това излиза, че българите, към които се бе обърнал през 478 година Зенон за помощ против готите, са населявали Тракия, Мизия и Илирия (Македония). Император Зенон не е направил нищо друго, освен че се е обърнал за помощ към местното население против застрашаващия го Теодорих.

Освен посочените данни, че българите по време на Зенон са поселявали Балканския полуостров, нека обърнем внимание и на следните. Теофан за год. 494 пише, че българите нападнали Илирия и Тракия. Македония се намира между Илирия и Тракия, тъй че българите, които са нападали Илирия и Тракия, са били в Македония.

За година 499 Комес Марцелин пише, че българите нападнали Тракия и били разбити от Арист – илирийския военачалник. И това сблъскване е било в Македония, защото Арист е бил илирийски военачалник, тъй че той е защитавал своите граници откъм Тракия, а Македония лежи между Тракия и Илирия.

Докато българите са поселявали Македония като маса още преди 470 година, славяните, както споменахме, се чуват за пръв път по Дунав през 547 година. Тоест приблизително едно столетие по-късно. А пък пославянчването на Македония се било захванало в 775 година, когато славяните (според Теофан) били дошли до Солун и Елада. Българите са били в Македония и Солун преди славяните, затова Македония е по-напред българска, а после славянска. Следователно македонските българи се наричат българи, защото са си българи, а не защото са побългарени славяни.

Понеже показахме, че българите са по-стари поселници на Македония, Тракия и Мизия от славяните, то от това не трябва да се разбира, че българите не са славяни.

Българите и славяните са един и същ народ, но различно наричан. На този народ най-напред са викали скити, гети, масагети, хуни, българи, а по-късно са започнали да му викат и славяни.

Това сме посочили ние в нашата книга „Праотечеството и пр.“, стр. 163–183. Че ние тук имаме повече промяна на имена, отколкото промяна на народи, се вижда и от самото естество на работата. Вижда се от това, че до едно време известни писатели наричат един и същ народ напр. хуни, а след това го наричат българи, славяни и пр.

Обаче това се вижда и от свидетелствата на старите писатели, които ясно говорят, че е станала промяна на имена. Така напр. Йордан, който е роден в 500 година, като описва народите, които са живели в старо време в Скития, говори:

„По-нататък навътре е Дакия, която е защитена от стръмни планини, които я обкръжават като венец. Наляво от нея, където границата върви към север, от изворите на Висла, върху големи пространства живее многобройният народ на венетите. Макар и техните наименования да се променят според техните поколения и седалища, най-главни имена са си пак тези на славяните и антите. Славяните заемат земята от града Новидунум и тъй нареченото Мурзенско езеро (на долното течение на реката Драва) чак до Днестър и на север до Висла. Наместо в градове те живеят в блата и гори. А пък антите, най-храбрите измежду тях, живеят по брега на Черно море от Днестър до Днепър, които реки са

отдалечени една от друга на много дни ход. До брега на океана, дето се излива Висла с три устиета, живеят Видиварите, които са събрани от разни родове. Зад тях, тъй също до океана, живеят естите, един твърде миролюбив народ. На юг от тях живее храбрият народ на агацирите, който няма понятие от земеделие, а живее само от скотовъдство и лов. Зад тях пак над Черното море се простират селищата на българите, които са известни със злините, които в следствие на нашите грехове ни нанасяха.“

(Iordanis. De Origine Actibusque Getarum.
Monumente Germaniae historica. V. 30–38)

Според Йордан венети, славяни, анти, видивари, ести, агацири (казаци), българи са един и същ венетски народ, обитател на Скития, който е получавал наименованията си според поколенията си и седалищата си. Ето как се е обяснявало това, че на един и същ народ днес са викали тъй, а утре иначе.

ГРАНИЦИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД ОКОЛО ВРЕМЕТО НА АСПАРУХ

От 505 до 520 година Виталиан е стоял начело на православни българи срещу императора Анастасий. Тези българи той бе събрал в Мизия и Скития и съседните им провинции, т.е. Тракия и Илирия. Теофан казва, че след като разбил войските на Анастасий, Виталиан бил заел цяла Тракия, Мизия и Скития. Това заемане на Тракия, Мизия и Скития не трябва да се разбира в смисъл, че ги е покорил с меч, след като е бил разбил владетелите им, а в смисъл, че е стоял начело на населението на тези местности, защото той в тях събра своята войска. Понеже това население е

било българско, то границите на българския народ са се простирали до там, докъдето са се простирали тези местности.

Няколко години след дейността на Виталиан, през 531 год., юстинианови войводи воювали, както посочихме по-преди, с българи в Мизия, но били разбити. След това поражение над юстиниановите войски „в Тракия настанал мир“. Тракия, Мизия и Скития, значи, и сега си оставали български, ако след победите на българите настава мир. Тъй че и от тези факти се установява, че българите са поселявали тогава Тракия, Скития и Мизия, и следователно, че българският народ се е простирал до там, докъдето са се простирали въпросните местности.

На югоизток тези граници са достигали до Черно море и Босфора.

Тъй например: а) император Анастасий през 507 г. е градил стена против българите недалеч от Цариград б) в началото на юстиниановото царуване (между 527–530 г.) хунският цар Грод, чието царство е било близо до Босфора, е бил пазител на Босфора и пр.

До това убеждение стигаме като следим развитието на българския народ, до същото убеждение се стига и след като се проследяват византийските действия срещу българите. Когато византийските императори се поусилили, те захванали да нападат българите и по сушата. Това се започнало от най-силния господар, който е седял на византийския престол – Константин Копронима (род. 719, умр. 775). Теофан пише, че през 751 год. императорът тръгнал на война срещу България и стигнал Верегава, обаче българите го посрещнали в клисурата и го разбили. (Theophanes. I. Стр. 664) Значи Верегава е спадала тогава към България. След пет години (756 г.) византийският император пак нахлул в България и стигнал до Тунджа. (Theophanes, I, 674) Понеже Тунджа се влива в Марица при Одрин, то е явно, че Одрин

е спадал в България. Трети поход на византийците срещу българите по суша се счита походът на Никифор в 799 год. Теофан пише, че тогава Никифор тръгнал на война срещу България и завзел Одрин. (Theophanes, I, 749) Одрин, значи, тогава е спадал към България.

Одрин е бил столица на тракийското племе бесите и се е казвал Орестия. Когато в началото на втори век римляните завзели Балканския полуостров, то и Орестия била завладяна от наследника на император Траян – император Адриан, от когото и получила сегашното си име Адрианополис. Лев Дякон разправя (Leo Diaconus. Corp. Script. Hist. Byz. Bonnae 1828, p. 130), че Адриан го завзел, след като победил скитите, от което излиза, че Одринско се е поселявало от скити. А скитите се идентифицират с хуните и българите. Скитите се идентифицират с хуните и българите в по-ново време, а в по-старо време (Херодот, Марцелин) под скити са се разбирали даже и германците.

Адрианополис стоял под римска власт до падането на Западната римска империя. Византийците или гърците отиват до него, както споменахме, най-напред в 756 година. През 799 година влизат в него. Окончателното завладяване на Одрин е станало, когато се завладя и останалата България, т.е. когато бяха завладяни Плеслав и Охрид.

И тъй, че българите са поселявали Тракия до Черно море и Босфора, се вижда не само като се проследяват българските действия против Византия, но и като проследяват византийските действия против българите.

На юг българите са опирали до брега на Егейско море, защото Солун е бил поселяван от българи от много старо време. За границите на запад и север може да се каже следното: На запад българите са владеели Сирменската област, т.е. днешна Славония и Хърватско, и Маджарско до към Фриаул и днешна Виена. Около Сирмиум българите се споменават още преди идването на готите. Латинският писа-

тел Енодий в една своя реч, която е държал в похвала на Теодорих Велики, казва за българите, че са народ, на който преди идването на Теодорих всичко е принадлежало. (Haec est Nacio Cujus ante te fuit omne quod voluit)

А латинският писател Касиодор, който е бил видна личност в двора на Теодорих, пише в своята хроника, че Италия завзела Сирмиум, след като Теодорих разбил българите. (Nos Cos. virtute D. N. regis Theodorico victus Bulgaribus Sirmium receipt Italia) И от единия, и от другия писател българите се описват като множество, което е заемало онези места (Панония и Дакия).

Освен това в Панония и Дакия е била и държавата на Кубрат. Първото доказателство за това са съобщенията на Никифор и Теофан, че Кубрат умрял „на запад“. Обаче в това ще се убедим и от други сведения. В хрониката на Фредегар за година 631/2 се говори за българите следното:

„В тази година (632) настана в държавата на аварите, на които викат хуни, силно скарване: караха се един авар и един българин за престолонаследството. Двамата събрали голяма войска и се биеха един с друг. Най-сетне българите били победени. 9000 сега от тях бяха изпъдени с жени и деца из Панония и се обърнаха към Дагоберт с молба да им отстъпи постоянни селища в страната на франките. Дагоберт им каза да презимуват временно у баварците, докато той се посъветва с франките, какво да се направи по-нататък. Когато те сега се бяха разпръснали по къщите на баварците да прекарват зимата, Дагоберт издаде заповед до баварците, че за една нощ всеки да избие в къщата си българите с жените и децата. Това бе веднага извършено от баварците. Само Алцеко със 700 мъже, жени и деца остана от българите жив, като избяга в марката на венеците, дето той

със своите още много години живя при Валук, княза (дука) на вендите.“

(Fredegarius. Cap. 72)

Във връзка с горното събитие Павел Дякон (Paulus Diaconus) за година 667 се говори следното:

„По тези времена, не зе знае по какви причини, един български княз (дук) на име Алцеко (Alzeco) напусна своя народ и дойде с всички хора на своето княжество съвсем мирно в Италия при краля Гримуалд и обеща да му служи и да живее в неговата земя. Кралят го изпрати при сина си Ромуалд в Беневент със заповед да му даде нему и на народа му място. Ромуалд ги прие любезно и им отстъпи обширни селища, които до тогава бяха съвсем напуснати, а именно: Сепианум, Бовианум, Изерния и други градове със своите области, а пък на Алцеко измени името на чина (достоинството, dignitatis) от дук (войвода, княз) на Гасталд*. Тези българи живеят и днес в казаните местности и макар че говорят латински, никак не са изпуснали из употреба и своя си език.“

Като съпоставим тези два разказа, които макар да излизат от две различни гледища, виждаме, че е имало революция между авари и българи и че е имало български скитания. Има малка разлика що се отнася до времето. Фредегар пише, че кавгите са избухнали в 632 година, а Павел Дякон пък пише, че българите на Алцек дошли в Италия през 667 год.

* Една твърде често споменавана лангобардска длъжност. Гасталдът е бил заместник на краля в по-малки околии и като такъв е бил пръв след херцога.

Това е възможно. Тези българи са ходили при баварците, връщали се при венедите и най-сетне след 36 години ще да са се отправили към Италия. Гореизложеното се потвърждава от византийския хронограф Никифор. Той за година 634 пише, че Кубрат, роднината на Орган, господарят на хуногундурите, възстанал срещу аварския хаган, изпъдил с псувни аварите и после проводил пратеници до Хераклий, та свързал мир с него. Това събитие е станало през 634 година, а в 632 година според Фредегар българи и авари се карали за престола. Така че е вероятно това да е едно и също събитие.

Във връзка с тези кавги трябва да стои и избягването на Аспарух в устието на Дунав. Моисей от Хорене говори (според превода на Патканов) за Аспарух следното:

„Въ Тракий две горы и реки, изъ которыхъ одна, Данубъ, делясь на шесть рукавовъ, образуютъ озеро и островъ, называемый Пюки (Reuce). На этомъ острове живеть Аспаръ-Хрукъ, сынъ Хубрата, бежавшій отъ Хазаръ из горъ Булгарскихъ и прогнавшій Аваръ на западъ. Онъ поселился на этомъ месте.“

(Журналъ Министерства Народнаго
Просвещения, 1883 год. № 226)

От посоченото до тук ясно изпъква, че е имало размирици между българите около 632 година. Трябва сега да се види на кое място са ставали те. Това място е било в Панония и Дакия, защото аварите там са живяли по това време и Алцеко от там е излязъл, като е отишъл в Бавария, с която преди да дойдат маджарите са граничили българите. Той не е тръгнал от Дон и Волга. Да се дойде от Волга и Урал с жени и деца до Бавария е трябвало не по-малко от една година. Освен това за да се дойде от Волга до Бавария и Италия, е

трябвало да се мине през земите на много народи, а това не би било тъй безпрепятствено. Българите в случая не са направили нищо друго освен да преминат в съседната на Панония страна. Аспарух от там е бягал за устието на Дунав, понеже хазарите и аварите, с които е имал работа, там са живеели. Той пропъдил аварите на запад, т.е. правил онова, което според други писатели било направено от Кубрат.

Горните събития са засегнати и от Теофан и Никифор. Те разправят, че Кубрат или Кроват умрял нейде на запад, че имал пет сина, които той съветвал да живеят заедно след неговата смърт. Синовете обаче не послушали съвета на баща си, а щом умрял баща им, скарали се, разделили се и тръгнали на разни страни и т.н.

Същинските думи на двамата автори са следните:

Никифор

„Обаче те не послушали бащините си съвети, късо след това се разделили и всеки тръгнал със своя народ. От тях първият син на име Басиан, повинувайки се на бащиния си съвет, живее в земята на своите предци и до днес. Вторият, Котраг, минал реката Танай и се заселил насреща. Четвъртият преминал Дунав и се заселил в Панония, която сега е под властта на аварите, като свързал договор с поселниците. Петият се преселил в Равенския Пентапол, дето е трябвало да плаща данък на римляните. Третият брат на име Аспарух преминал реките Днепър и Днестър и се задомил до Дунав, дето намерил удобно място за живеене, което на свой език наричали Огл, и което е мъчнодостъпно от неприятели непревземаемо.“

Теофан

„Малко време след смъртта на баща си петте деца пристъпили към раздяла на царството и решили да се отделят с подчинения под тяхна власт народ. Първородният син на име Батбай, държейки на бащината заповед, живее и до днес в земята на своите прадеди. Вторият от братята на име Котраг, като преминал реката Танай, настанил своето селище на противната страна на първородния си брат. Четвъртият пък и петият, като преминали реката Истер, а в същност наричана Дунав, единият отишъл в Аварска Панония и се подчинил на Аварския Хаган, за да бъде под властта му, другият отишъл в Равенския Пентапол и се подчинил под властта на християните. Третият пък брат на име Аспарух преминал Данапър

... „Разделеният и разпръснатият по този начин народ бил веднага налетян от Хазарския народ, който излязал от вътрешността на тъй наречената *Bevula*, която е близо до Сарматия и това като направил, стигнал чак до над Черно море, подчинил под властта си Баян и го накарал да му плаща данък. Когато император Константин научил, че старите римски граници се опустошават от народа, който живее по Дунав, изпрати тежко въоръжена войска в Тракия, въоръжил и флот и тръгнал да отблъсне тоя народ...“ (останалото е цитирано по-преди)

и Данастьър и завзел Олга на север от реката Дунав. Между него и нея намери място, укрепено и непревземаемо от всяка страна.

... Тъй разделени в пет части те били малки и слаби. Тогава излезе големия хазарски народ от вътрешността на Берзилия, т.е. първа Сарматия и завладя всичката отвъдна (на Дунава) земя чак до Черно море. Първият брат Батбай, един от първите архонти на България, трябвало да плаща данък, който данък се плаща и досега.

Когато император Константин Погонат научил, че неочаквано някакво си мръсно и нечисто племе живее отвъд Дунав в Огла и напада и ограбва близките до Дунава земи, т.е. владяната сега от тях земя, а тогава владяна от християните, силно се обезпокоил и заповядал на всички теми да преминават в Тракия...“

Къде е живял Кроват според Никифор и Теофан? Никифор и Теофан изрично ни казват, че е умрял на запад, затова той е живял на запад. Неговите селища ще да са били около Сирмиум, в Дакия, защото от там се разпръсват неговите синове. Четвъртият преминал Дунав и се заселил в Панония. Панония лежи на югозапад от Дакия. Тъй че четвъртият син не е направил нищо друго, освен че е мръднал на запад. До Панония е опирала реката По. Недалеч от Венеция, на юг в Италия, лежи Равена. Петият син според Никифор и Теофан бил дошъл в Равена, а Алцеко, според Фредегаровата хроника, след като се спасил от баварците, дошъл при венетите, откъдето после ще да е минал на юг към Равена. Първият син, Баян, наследил баща си и си останал в стра-

ната на своите прадеди. Тази страна е била Дакия, днешно Влашко. Това се установява от факта, че го налетели хазари, идейки от вътрешността на Берзулия, която е първа Сарматия. Първа Сарматия е била местността, където е днешна Галиция. Там, в Седмоградско, по реката Марис, описва хазарските селища още Херодот. Тъй че в случая хазарите са излезли откъм Малките Алпи (Галиция) и са нападнали българите, на които селищата според тези сведения трябва да са опирали до Галиция. Те разпростряли своето владичество на север от Дунав чак до Черно Море. Завладяли са били, значи, днешно Влашко и Маджарско. А понеже Баян е живял в бащината си земя, то Кубратовата държава е била в днешно Влашко и Маджарско.

Смущение будят тук думите Днепър, Днестър и Танай. Но понеже те се явяват противоречиви на всичко друго и не стоят във връзка с останалото, то те ще да са притурени по-късно, когато по политически съображения българите започнаха да се рисуват като чудовища. На тази мисъл ни навежда и това, че гърците казват на Днепър и Днестър – Биристенис и Тирас. Днепър и Днестър са по-нови названия, което показва, че те са добавени по-късно.

Освен това Теофан и Никифор не са имали точна представа за тези реки. Например според тях Волга се вливала в Азовско море, а Дон се вливала във Волга и т.н., което, разбира се, не е вярно. Според тези думи би трябвало българите да са живяли оттам реката Дон, обаче това противоречи на факта, че първите селища на българите пак според Никифор и Теофан са били до Черно море; че българите са имали работа с авари и козари, които в 7 век не са живели по Волга и Урал, а в Панония, Дакия и Карпатите; че Кубрат е умрял на запад; че хазарите, нападайки българите, завладели местности чак до Черно море, а реката Дон не опира до Черно море, тъй че ако Баяновата държава беше оттък реката

Дон, не би могло да става дума за Черно море. Противоречи на факта, че Кубрат е бил в съюз с Хераклий и е взимал подаръци от него, което доказва, че Кубратовата държава се е допирала до Византия и следователно не е била по Волга и Урал. Че Кубрат е наследник на Орган, т.е. че Кубрат се счита за тукашен, а не за дошъл откъм Волга или пък за живеещ по Волга и т.н. А щом още Кубрат и Орган са имали отношения с Византия, не може да се мисли, че неговите синове са дошли откъм Волга и Дон.

Казаното дотук се потвърждава от славянския летопис на Нестор. Нестор пише: „По многехъ же временехъ сели суть словене по Дунаеви, къде естъ ныне угорьска земля и болгарьска.“

Къде е била българската земя, когато е писана несторовата летопис? – До Угорската, т.е. в Дакия и Панония. По-натам в глава VIII на същото издание се казва:

„Словѣнску же языку якоже рекохомъ, живушю на Дунаи, придоша отъ Скуѣ, рекъше отъ Козаръ, рекомии Болгаре, и съдоша по Дунаеви, и насильници словѣномъ быша*.“

„При словенския народ, който живее по Дувава, както казахме, дойдоха от Скит, т.е. от козарите, тъй наречените българи и се установиха по Дунава и бяха насилници на словените*.“

* Това твърдение на Нестор, че българите насилвали славяните, се взема като доказателство от привържениците на чуждия произход на българите, че българите не са славяни. Като че ли славяни не могат да насилват славяни. Заблуда се прави и като се идентифицира славянското племе „словените“ със славянската раса, когато всъщност словените са само едно от племената на славянската раса, към която

Както и да е, този разказ е важен по две съображения: а) че българите са нападали славяните още когато славяните са живеели по Дунава, т.е. в едно много старо време и б) Че българите са дошли от козарите. Важно е сега да се види къде са били тези козари на Нестор. По този начин отново може да се узнае къде са живяли българите.

Още Херодот бележи, че козарите (агатирзите) живеят по реката Марис в Седмоградско и западните Карпати.

Там се разбираха селищата на козарите и от посоченото по-горе от Теофан и Никифор, там се разбират техните селища и според Нестор. Понеже според Нестор козарите са живели по планините и често налитали на поляните (поляците) и понеже поляците и по време на Нестор са поселявали днешното си отечество, то е явно, че козарите според него са живели по Карпатите в Галиция и Малорусия. Че козарите са били съседи на поляните се вижда от следния цитат на Нестор от глава XII:

**„По сихъ же лѣтѣхъ, по
сѣмрти брата сея быша оби-
дими Дрѣвлями и инѣми ово-
льними, и наидоша я Козаре
сѣдяща на горахъ сихъ въ
лѣсѣхъ, и рѣша Козари: пла-
тите намъ данъ. Съдумавъше
же Поляне вѣдаша отъ дыма
мъчь . . .“**

„По тези години, подир смъртта на тези братя (Поляните) били натиснати от Древляните и други околни и ги възлетели козари, които седяха в пла-

са спадали още българи, агазири (козари), венети, анти и пр. Като се казва, че българи налитали на словени, трябва да се разбира, че е имало вражда между славянските племена, а не че българите не са славяни.

нините, т.е. в горите и тогава рекли козарите: ще ни платите данък. Поляните решили и им дали меч от дим...”

И в XIV-та глава Нестор говори, че Козарите взимали данък от Поляните. От всичко се вижда, че козарите според Нестор са живели по Карпатите в Галиция. А понеже българите са дошли на Дунав откъм козарите, то излиза, че са живели в днешно Маджарско. По този начин се потвърждава онова, което Нестор бе казал по-преди, че славяните са живели по Дунав, където е била тогава угърската земя и българската.

Тоест слага българската земя там, където е угърската.

Нестор потвърждава Никифор и Теофан не само що се отнася до това, което казахме досега, но и в това, което се отнася до съюза на Кубрат с Хераклий. По-рано посочихме думите на Никифор, че Куврат, господарят на хуногундурите, пропъдил аварите и свързал мир с Хераклий. Нестор пък, като говори (гл. VIII), че при словените, които живели по Дунав, дошли откъм козарите българи, та ги насилвали, продължава:

**„А по семь придоша Угре
Бѣлии, и наслѣдиша землю
словѣньскоу. Си убо Угри по-
чаша быти при Ираклии Цѣ-
сари, иже находиша на Хоз-
дроя, Цѣсаря персѣскаго, въ
си же врѣмена быша и Одре,
иже н ходиша на Ираклия.
Цѣсаря, и мало его не яша
си же Одре воеваху на Сло-
вѣнцѣ, и примучиша Дулѣби,
суща Словѣны, и насилие тво-
ряху женамъ дулѣбскимъ“.**

„А подир това дошли Угри и наследили словенската земя. Тези угри отишли при (сдружили се с) Ираклий, с когото нападнали Хоздроя, персийския цар. В същото време били и одрите, които ходили (воювали) срещу Ираклий и за малко не го хванали. Тези Одри воювали против словените и измъчвали дулебите, които са тоже словени и насилвали жените на дулебите.“

Събитието, което ни описват Нестор и Никифор, е едно и също, само че различно изразено. Според Никифор господарят на хуногундурите пропъдил аварите и свързал мир с Хераклий. На никифоровите хуногундури Нестор вика Угри. Разбира се, тези угри не могат да бъдат днешните маджари, защото днешните маджари са дошли в днешното си отечество чак в 897 година, т.е. 260 години по-късно. Тези угри се споменават по време на Хераклий, когато за маджарите нищо не се е знаело. Тези угри не са нищо друго освен кубратовите уногундури, от които вероятно си носи името днешна Унгария, защото маджарите са заели местностите, които по-напред са били заемани от уногундурите.

От казаното дотук се вижда, че държавата на Кубрат е била в днешно Влашко и Маджарско.

* * *

Сега нека си поясним в какво отношение стоят споменатите в гореизложеното хуни, авари, козари, славяни и българи. Според Фредегар аварите са хуни. Той казва това не само в цитираното, но и на всяко друго място в своята хроника. Щом стане дума за авари, той веднага прибавя, че на аварите викат хуни. Според Никифор Ку-

брат е бил господар на хуногундурите. Според Фредегар станало скарване между хуни (хуногундури, т.е. българи) и авари, след което аварите били пропъдени. Кои са българи, кои са авари, кои са бягали и кои са останали? Ако вникнем по-внимателно в тези разкази, ще видим, че при всеки случай Куврат е победителят. От гледището на Никифор бягащите в Бавария и Равена са авари, защото според него хуногундурите изпъдили аварите. Според западните писатели пък бягащите са българи, а останалите са авари – те пък дават обратни имена. Нестор, от своя страна, приближава българите до козарите, като казва, че българите дошли откъм козарите и насилвали дунавските славяни. Според Никифор и Теофан това са козари, които налетели на българите. Тук пак имаме месене или идентифициране на козари, българи и славяни. Ако се излезе от гледището на Никифор и Теофан, дунавските поселници са българи, които са възлетени от козари, а ако се излезе от гледището на Нестор, дунавските поселници са славяни, които били възлетени от българи, но тези българи дошли откъм козарите.

Вижда се как се месят имената, а се мисли един и същ народ. От това излиза, че авари, козари, славяни, българи, хуни (угри) са ако не един и същ народ, то поне народ от една раса.

Това се вижда и от думите на Фредегар, че за престола се карали един авар и един българин. Аварът и българинът, значи, са били равноправни, ако всеки си е мислил, че има право да претендира за престола.

Българите са живели в Панония и Дакия, а докъде са се простирали техните панонски и дакийски граници, ще можем да разберем от следното: По време на Омортаг границата на България е опирала до границата на франкската държава. В анализите на Айнхард за година 824 и 826 се гово-

ри следното за изравняването на границата между франки и българи:

„824. Българският крал (гех) Омортаг изпроводи с писмо до императора пратеници за свързване на мир. Последният ги приел, прочел техните писма и понеже с право бил учуден от новостта на работата, за да се осведоми добре за причините на това необикновено и невиджано дотогава във Франция пратеничесто, изпратил някой си Махелм от Бавария с онези пратеници до българския крал.“

Понеже това пратеничество не успяло в мисията си, то българският цар проводил на следващата година друго пратеничество. За година 825 Айнхард пише:

„Българският крал отново проводи други пратеници до императора, разбира се, за пограничните белези, за установяване на междата между франки и българи.“

За година 826 стои:

„Когато българските пратеници съобщили на краля си какво са направили, той изпрати оногова, когото бе изпроводил най-напред, пак при императора с писмо, като му предлагаше без всякакво отлагане да се разпорежи за определяне на границата или ако това не му харесва, то всяка страна да защитава своята граница без установен договор.“

От цитираното се вижда, че границата на България е достигала до тогавашна Франция (Германия). Освен това се вижда, че българският цар се е държал по-коректно от

френския крал или римския император, защото е искал с договор, т.е. въз основа на справедливост, да се уредят границите между България и Франция, което много говори за характера на българите по онова време. Франките обаче не са искали уреждането на границите, защото те са били онези, които са ги нарушавали, т.е. не българите са се разпростирали към Франция (Германия), а франките (немците) са се разпростирали към България.

Докъде географски са били българските граници се вижда от следното, което намираме при Айнхард. За година 827 се говори:

„Между това българите излезли по реката Драва и с огън и желязо опустошили седещите в Панония славяни, изпъдили техните войводи и им поставили български управници.“

Къде точно по реката Драва са ставали тези събития ще видим от онова, което се говори за следващата 828 година:

„828. В месец февруари заседава в Ахен императорско събрание, в което между многото други предмети особено се разгледаха събитията в Испанската Марка. Войводите бяха намерени за виновни и, както трябва, наказаха се с отнемане на достойнствата им. Също тъй беше сменен от длъжността и фриаулския дук Балдрих, чиято страхливост миналата година позволи на българската войска да опустоши границите на Горна Панония, а марката била разделена между четирима графове.“

Въпросните събития са ставали във Фриаул и Горна Панония, следователно там е била границата между България и Германия. Като започнем по границата на Фриаул към север, българските граници са пресичали Моравия. В хрони-

ката на Айнхард се споменава, че през 824 година, т.е. в същата година, когато са ходили при германския император пратениците на Омортаг за установяването на границите, са били дошли и пратеници от ободритите, които са поселявали част от Моравия, за да се оплакват от българите. Там се говори:

„От страна на ободритите, които носят име Предененти и които са съседни на българите и обитават допиращата се до Дунава Дакия, беше тъй също съобщено пристигането на едно пратеничество, което той веднага повика при себе си. Когато ободритите се оплакаха от неприятелствата на българите и молеха за помощ против тях, заповяда им се да си идат и да дойдат в определения на българското пратеничество срок.“

Ободритите са живели по реката Одър, откъдето си носят и името. Те често са воювали с немската държава по реката Елба. И понеже са били съседни на българите, то българите са опирали до тях. Там някъде са били дълго време българските граници, защото там ги намираме и 70 години по-късно. Под година 892 четем във Фулденските анали следното:

„От Франция победоносно потегли кралят към Алемания и отпразнува в кралския дворец в Улм Рождество Христово. От там тръгна към изток с надежда да се срещне със Свентобалд, но оня отказа да дойде при краля по приетия обичай, не удържа на думата си и другите си предишни обещания. Кралят се разсърди от това и в Хенгистфелдон се разговори с дука Бразлавон, където той между другото се осведоми за времето и мястото, как би могъл

да навлезе в земята на Моравците. Било решено да я нападнат три въоръжени армии. Кралят събра франки, баварци и алемани и в месец юли дойде в Моравия. Там стоя той четири седмици с това множество, към което се бяха присъединили и унгарите и изгори и опустоши цялата тая местност. След това в месец септември изпрати до българите и техния срал Лаодомир пратеници с подаръци за подновяване на миналия мир, като искал да не се позволява на моравците купуване на сол от там. Обаче поради дебненията (препятствията) на дука Свентибалд, те не можаха да идат по сухо, а тръгнаха от държавата на Бразлаван през реката Одагра (Одра) чак до Кулпа, тогава по реката Сава с лодка в България.“

От горния разказ се вижда, че българите през 892 година са заемали цяло днешно Маджарско до Моравия. Те били молени да не дават на моравците да купуват сол, което показва, че те владеели Галиция и Седмоградско, откъдето моравците са купували солта. Също и тогава, както и по-преди, българите са владели местността между Сава и Драва, т.е. днешно Хърватско и Славония, ако по реката Сава се е отивало в България. И тъй, както в началото на царуването на Омортаг, така и 70 години след него, т.е. до падането на първото българско царство и идването на маджарите, българите на запад са опирали до Моравия, Бавария, Фриаул или до там, където днес се намират градовете Виена и Грац. Тези български граници не са случайни, защото българите се споменават тук още в началото на първия век след Христа. Павел Дякон, който е роден около 720 година в Cividale във Фриаул, т.е. в страната, която е граничила с българите и който е бил секретар на лангобардския княз Didier и е живял в двора на Карл Велики, а по-късно в този на дука на Беневент, пише в своята лангобардска история, че лан-

гобардите са били нападани и разбивани от българите (по изворите на Одър и Елба) още във време на царуването на Агелмунд.

Агелмунд е син на Аион, който заедно с Ибор изведе лангобардите из Скандинавия, значи, бил е един от първите лангобардски князе, чието царуване е било преди или най-малко в началото на първи век след Христа. Павел Дякон пише по този случай следното:

„16. И тъй, след като лангобардите преминали реката, за която говорихме, и стигнали на отвъдната земя, застанали там за известно време. След това, понеже нищо противно не се подозирало, били спокойни и безгрижни. Обаче безгрижността, която често е майка на нещастията и тем донесе голяма пропаст. Нощно време и то когато по немарливост всички почиваха, ненадейно налетели върху им българи, мнозина наранили, мнозина убили и такова клане извършили в техния лагер, че убили и самия им княз Агелмунд и отвели в робство единствената му дъщеря.

17. Но след като лангобардите се съвзели от тая пакост, поставили си за княз Ламисион, за когото говорихме по-горе. Ламисион, понеже бил млад и буен, бил винаги готов за бой и като искал да отмъсти за убийството на Агелмунд, чийто храненик бил, тръгнал на бой срещу българите. Още в началото на сражението лангобардите обърнали гръб на неприятеля и избягали в лагера.“

(Pauli Historia Langobardorum in
usum scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis
recusa. Hannoverae 1878, с. 63)

Що се отнася до времето, тези сблъсквания между лан-

гобарди и българи трябва да са станали още в началото на първи век след Христа, защото тогава се предполага, че са царували споменатите лангобардски князе. А що се отнася до мястото, сблъскванията не са били далеч от реките Елба и Одър, защото лангобардите първоначално са живели между тези реки. От това излиза, че българските граници са опирали до Моравия още в началото на първи век след Христа. Като имаме това предвид, ни стават ясни твърденията на Енодий и Касиодор, че преди Теодорих Велики „всичко“ (в Панония и Дакия) е принадлежало на българите. Че Теодорих взел Сирмиум от българите и т.н.

От Елба и Одър лангобардите отишли в Италия. През 548 година император Юстиниан им подарил град Норикум (Норея, Ноймарк в Щайермарк), панонските крепости и други местности, в следствие на което лангобардите напуснали старите си селища и дошли до Дунав. (Прокоп. Г.В. III. 33) Обаче не много след това (569 г.) лангобардският княз Албион нахлул в Италия, водейки със себе си разни народи, които тогава са обитавали Горна Панония. Между тези народи имало и българи. Павел Дякон говори следното:

Certum est autem, tunc Albion multos secum ex diversis, quas vel alii reges vel ipse ceperat, gentibus ad Italiam adduxisse. Unde usque hodie eorum in quibus habitant vicos Gepidos, Vulgares, Sarmates, Pannonios, Suavos, Noricos sive aliis huiusmodi nominibus appellamus.

(Pauli. Historia Langobardorum. II, 26, 103)

(Известно е впрочем, че Албион тогава доведе със себе си хора от разни родове, които било с други князе, било той сам бе покорил. В следствие на това ние и до днес наричаме по тях селата, в които

живеят, гепидски, български, сарматски, панонски, швабски, норички и т.н.)

Пита се – отде взеха лангобардите тези българи? Лангобардите, както споменахме, едва в 548 година напускат по покана на имп. Юстиниан старите си селища и се заселват в Норик, откъдето те по-късно нахлули в Италия. Така че чуждите народи, които са водели със себе си, са ги взели от Горна Панония, която е граничила с Норик. Там между другото са живяли и споменатите народи – гепиди, шваби, панонци, сармати (които са живяли в Галиция), затова там живели и българите, като вървят заедно с другите изброени народи. Така че имаме още едно потвърждение за западната граница на българския народ.

И тъй българите са обитавали Дакия и Панония като започнем от времето на лангобардския княз Агелмунд (1 век), готския Теодорих Велики (5 век), лангобардския Албион (6 век), лангобардския Гримуалд и българския Кубрат (7 век) и най-накрая по времето на Омортаг, Владимир и пр.

В следствие на всичко това можем да кажем, че около времето на Аспарух българите са поселявали местността от Босфора до Моравия, Бавария, Фриаул или до там, където днес се намират градовете Грац и Виена.

С установяването на това се потвърждават исторически някои филоложки предположения. Според филолозите Цонев, Ажбот и др., които ние сме цитирали в нашият труд „Праотечеството и праезикът на българите“, излиза, че българите са по-сродни със словените и хърватите, отколкото със сърбите. Че славянските думи в днешния маджарски език са предимно български, че и самото название на маджарската столица Пеща е от български произход и т.н.

Българите са поселявали днешно Маджарско и Влашко. Маджарите са заели днешното си отечество от българи, българите са поселявали и местността между Сава и Драва,

където днес живеят словенци и хървати, докато сърбите, обитавайки бреговете на Адриатическо море, действително са били по-далеч от българите, отколкото словените и хърватите.

КРИТИКА НА ПРОТИВНИТЕ МНЕНИЯ

И сега, както и в по-първите си трудове, ние пропуснахме да направим един систематичен преглед на мненията по въпроса за произхода на българите. Това, няма съмнение, се отразява зле върху нашите работи, обаче то става по независещи от нас причини. А за да не се мисли, че ние нямаме какво да възразим на противните мнение, ще си позволим засега да обърнем внимание на някои по-главни представители на тезата за чуждия произход на българите.

Господстващ историкограф у нас е Иречек. Неговата история се преподава в нашите училища. Мненията, които са изложени в тази история, лежат и в основата на историческите трудове за началото на българския народ и на нашите по-нови историописатели. Затова нека видим какво мисли той за началото на българската история. На стр. 168–169 на неговата история в български превод четем следното:

„Много полемически статии са писани за народността на аспаруховите българи и техните отношения към коренните мизийски славяни и към сегашните българи. В края на миналото столетие са били обнародвани две статии по тези въпроси. Според тях сегашните българи се признават за потомци на Аспаруховите орди. Едни считат древните и новите българи за татари, други мислят, че и едните и другите са славяни. Немските изследова-

тели Тунман (1775) и Енгел (1796) са доказали, че дружината на Аспарух по произход е била татарска и затова са считали сегашните българи за пославянчени татари, като не са имали, разбира се, точни сведения за характера им и езика им. Сърбинът Раич (1794) и русинът Венелин (1828, Венелин не е руснак – бел.авт.) отивали противоположно. Като се убедили от собствен опит, че сегашните българи са славянски народ, те обявили, че и техните прадеди, българите от времето на Аспарух, са били също славяни. Обаче и двете партии са забравили едно много важно обстоятелство. Аспаруховите българи и техните приемници са заемали не повече от четвъртата част на онова пространство, което сега е заето от говорещия по славянски български народ. Само след изтичането на две столетия тяхното господство се разпространило по другата страна на Балканите в Тракия и Македония, които в 679 год. били вече пославянчени*. Затова именно не могат да считат българите, които в 679 година са живели в Мизия, за прадеди на целия сегашен български народ.

Работата е в това, че между сегашните и старите българи няма никаква родствена свръзка. Тоя заплетен въпрос е бил решен от Шафарик в съчинението му „Слованске Старожитности“ (1837). Според неговия възглед българите, т.е. ордата, която завзела Мизия под предводителството на Аспарух в 679 г., а също и родствената ѝ орда при Кама и Вол-

* Когато Иречек е писал българската история се е мислило, че българите в 7, 8 и 9 век са поселявали само едно малко кътче в североизточна България. Според сегашните ни сведения това, разбира се, не е вярно, а то изменя тезата, че българите в края на 7 век били дошли на Балканския полуостров.

га (!?) е принадлежала към Уралското, т.е. Чудското или Финското племе, следователно, била е близка по родство на вотяците, чермисите и зиряните . . . Тоя възглед е бил приет почти от всички уважаеми славянски и наславянски учени. У сегашните българи, при обсъждането на това питане, обикновено е преобладавало недостатък от научна критика или изопачено понятие за народната чест. Едва в последно време учението на Шафарик намери усърден защитник в Дринов. То и нам се чини за вярно и исторически основателно.“

(Д-р Конст. Йос. Иречек.
История на българите. Търново 1886,
стр. 168–170)

Три главни мисли има в цитираното: а) че Шафарик бил доказал, че българите не са славяни, а дошли откъм Волга и Кама чуди, б) че българите не са способни на научна критика, защото имали изопачено понятие за народна чест, и в) че Дринов бил усърден защитник на шафариковото учение.

Ние ще се спрем само върху първото и третото твърдение, а второто ще оставим без коментар, защото това си е една незаслужена хула против цял един народ, защото известни негови членове не били съгласни по някои въпроси с Шафарик, чийто внук е Иречек.

Дринов не е бил усърден защитник на Шафариковото учение. Действително в своето съчинение „Поглед върху произходението на българския народ и началото на българската история“ Дринов е поддържал учението на Шафарик. Обаче само три години след този си труд, през 1872 год., той рязко се е изказал в съвсем противоположен смисъл. Това показва, че в първия случай Дринов е бил взел без всякаква критика едно чуждо мнение, а после, когато се е

позадълбочил в тези въпроси, е дошъл до съвсем други възгледи. Ние ще цитираме и двата възгледа на Дринов. В своя „Поглед и пр.“ той говори:

„Но ето, че около половината на 7 век явява се откъм Дунава нова дружина, която ощети благите надежди на Византийското правителство. На тази нова дружина е било речено да тури край на племенния живот между славените на Балканския полуостров и да ги съедини повече в едно яко политическо тяло, което да може да спаси заедно с независимостта и народността на славените. Казваме и народността, защото е известно, че подвластните на Византия народи лесно губеха народността си и ставаха безродни ромеи. Тази дружина, на която бе отсъдено да запази многобройните славенски племена от византийската власт и пагубна за народността им политика и да създаде от тях една силна славянска държава на Балканския полуостров, тази дружина, както ще покажем, не бе многобройна, но беше войнствена, защото освен войната, други занятия не познаваше. Освен това, тя не бе от славянски род, а беше от едно съвсем друго потекло и съставяше част на едно чудско или финско племе, наричаемо българини. Тунман и Енгел са доказвали, че тези българини са от татарско потекло. Раич и Венелин са ги приемали за славяни, в наши дни се появи една нова теория за тях, която ги изкарва монголи. Особено много е разпространено сега едно мнение, което ги изкарва за смес от татарско и чудско племе и ги нарича фино-татари. Ние приемаме Шафариковото мнение, че те са били от чудско или финско потекло. При това бързаем да забележим, че нас

твърде малко ни занимава потеклото на тези българи, защото този въпрос си няма мястото в историята на нашия народ, който не е техен потомък и няма нищо общо с тях, освен само името, което той случайно прие от тях.

В първата половина на 7 век това племе съставяше една доста голяма орда, която скиташе между реките Дон и Волга. Около 660 година, когато умря нейния силен началник Кубрат, тя се раздели между неговите пет синове на пет малки орди, от които само две останаха да се скитат на бащиното си място. Другите три се пръснаха да си търсят землища в други някои места. Една от тях премина в Панония (в сегашна Венгрия), друга пък влезе в Италия и се посели там в Беневентската област, а пък третата се спусна към устието на Дунава, където се и запряха само няколко време.

Нейният началник, третият Кубратов син, Аспарух, като се запозна тук с работите на Балканския полуостров, намери за сгодно да преведе своята орда там. В 679 година той е преминал със своята орда на юг от Дунав и пр.“

(М. Дринов. Пловдив,
Русчук, Велесъ. 1869, стр-40-43)

В дотукказаното възгледите на Дринов съвпадат с тези на Шафарик, обаче три години след горния си труд Дринов е бил принуден от обстоятелствата да критикува кръстевичовата „Исторія българска“, в която Кръстевич доказва, че българите са хуни и там е подложил на рязка критика горните твърдения. Целта на тази му критика е била да докаже противното на онова, което Кръстевич е твърдял. Под дял II той оспорва твърдението на Кръстевич, че българите са живели в Азийска Сарматия. Понеже Кръстевич между дру-

гото се е опирал и на Никифор и Теофан, то Дринов оспорва и тяхната достоверност. Дринов пише:

„Пита се, могли ли са тези писатели (Никифор и Теофан) да знаят, що се е чинило 500 или 1000 години преди тях в Азийска Сарматия, дето те според Г. Кръстьович поставят първоначалните български жилища? Който ще, нека им приеме свидетелствата за несъмнени, но ти, читателю, не им вервай на тези свидетелства, докато не ти ги повторят с други някои по за вярване свидетелства. Искаш ли да се увериш доколко тези писатели са познавали Азийска Сарматия? На ти пример: Теофан казва, че през нея протича голяма река, именуема Ател (Волга), която изтичала из океана и се втичала в Азовско море; реката Дон според него изтича от Кавказ и се втича във Волга. От съединението на Волга с Дон изтичала друга река, Куфис (Кубан) и текла на някъде си*. Види се, че Теофан е слушал нещо за реките Танаис, Ател и Куфис (Дон, Волга и Кубан), но къде текат, де изтичат, къде се вливат, затова и хабер не е имал. Какво чакаш от такъв писател да ти разправя за жилищата на хуните и българите в тези страни?

Свидетелството си за древните жилища на българите Теофан е заел от Никифор, както всеки може да се увери, ако сравни думите и на двамата за този предмет, но той го е пояснил с горе-приведеното описание на Сарматските реки и го е объркал с други още мъдрувания, за които ще споменем и по-надолу. Третият византийски източник Никифор Григора, както казахме, е живял

* Авторът посочва неверните твърдения, защото нито Волга се влива в Азовско море, нито Дон във Волга и т.н.

в 14 век, та се разбира, че не е могъл да знае за вярно, де са били древните жилища на българите. От тези трима византийци повече внимание заслужава свидетелството на патриарха Никифор, та само на него ние и намираме за нужно да се запрем. „При Меотидското езеро, казва той, към реката Кофин намира се стара България и земята на тъй зоваемите Котраги, които са едноплеменни с българите.“ По-надолу Никифор говори, че в 7 век българите се разделили между петте Кубратови синове на пет части, от които само една останала на предното си място, а другите се разотиили на разни страни: една минала през р. Дон, та се заселила на другия му бряг, друга отишла в Панония, трета стигнала даже до Италия, дете се и поселила, четвърта минала на Балканския полуостров. Това разселване на българите, което е дало на Никифор повод да говори за древните им жилища, и което е станало уж стотина години преди него, много прилича на басня, защото само в басните и приказките може да се допусне такова разделяне и разсейване на цял народ от петима братя. В погледа си за произхождението на българския народ ние приведохме това Никифорово свидетелство, без да го изложим на критика, едно защото краткостта на тази книжка не ни позволи и друго, защото ние сме уверени, че тези българи са нашите праотци, и не ни се щеше да се маеме на басните, що са изписани за них. Според Никифор току в 7 век българите уж преминали през Дон и се показали в Панония, Италия и на Балканския полуостров, а ние имаме здрави свидетелства, че те са връхлитали по тези места още в 5 век. Марк Аврелий Касиодор, който се е родил в 468 годи-

на, а умрял около 575 на стогодишна почти възраст, като описва в своята летопис по-главните дела на Теодорих Велики, говори между друго, че с неговата храброст българите били победени. А Касиодоровото свидетелство може да има цена, защото Касиодор е бил съвременник на Теодорих Велики и е живял при двора му. Друг един съвременен писател на Теодорих – Енодий Тицински, който е живял между 473 и 521 г., говори в похвалното си слово към Теодорих, че той още на млади години се прославил с това, дето разбил непобедимите дотогава българи. Енодий споменава и друга битка на готите с българите, която станала пак в Теодорихово време, но в която Теодорих не вземал участие по причина на старите си години. Касиодор ни е зачувал и два документа из канцеларията на Остготския крал Атанарик, внук на Теодорих, който е царувал от 526 до 534. С единия той награждава някого си Токоло с патрицийско звание за това, че на млади години той се отличил в една война с българите, която станала около Сирмиум (Срем). С другия се дава такава награда на някого си Киприан, който тоже храбро воювал с българите. Няма съмнение, че остготите още докато живееха в Панония, преди да се преселят в Италия, което стана в 487 година, са били принудени да воюват с българите, които още тогава са връхлели покрай долния и средния Дунав. А това, като е тъй, сиреч ако още в 5 век българите ги е имало на Дунав, дето са били и многочислени и страшни според свидетелствата на Касиодор и Енодий, как да се повярва на Никифоровата приказка, че те току около средата на 7 век минали през Дон и се спуснали към Дунав и по-нататък.

Да се каже, че те и по-преди се спущали към Дунава, но са се връщали пак зад Дон, а през 7 век току отишли, та вече не се върнали, това е нещо невероятно и пр.*“

(Периодическо списание на Българското книжовно дружество.

Браила 1872, стр. 210–238)

Ето как мисли Дринов за идването на българите в края на 7 век. Той не само не защитава мнението на Шафарик, че българите дошли на Дунав като малка ордица едва в края на 7 век, ами рязко го критикува. Жалкото е само, че Дринов не излезе после да развие и защити това свое гледище, ами мируваше и се наслаждаваше на фалшивите похвали, че той уж бил горещ защитник на Шафарик. Може би е считал непрактично да влиза в остър конфликт с Виенската ученост, обаче против Кръстьович хартията е търпяла, против него той е показал по-голяма смелост отколкото е било нужно.

Примерът на Дринов бе поддържан от по-късните български историописатели в много по-голяма степен, тъй че ние сме сега народ, който е критически способен и има понятие за народна чест.

Както и да е, Дринов е бил против мнението, че българите са дошли в 7 век откъм Волга и Урал. Иречковата история е написана четири години след самоопроверженията на Дринов, тъй че Иречек не е прав като приписва на Дринов мнения, които той не е споделял.

Сега нека видим какво е доказал Шафарик. Той в своето съчинение „Слованске Старожитности“, след като каза, че българите са уралски чуди, пише следното:

„Намират се въпреки това писатели, които под-

* Чудно е, че поне от нашата наука не са обичали да се обърне внимание на този Дринов възглед.

ведени било от мисълта да кажат нещо ново, било че имат особено мнение за народна чест и слава, било от неумение и неразсъдливост, обявяват дошлите в 678 година в Мизия уралски българи за прави славяни, обаче безосновността на това предположение веднага ще се съзнае, щом се погледне с безпристрастно око на историческите източници на двата народа. Не считам за потребно да се разпростирам върху уясняването на историческата истина, която отдавна е уяснена (тук авторът посочва Тунман, Енгел, Клапрот – бел.авт), а ще добавя само някои важни обстоятелства: а) Всички византийски летописци начело с Теофан (817) и Никифор (828) сочат българите, дошли от Волга и Дон, за по-близки до хуните и кутургурите. И самия наш хронограф Нестор ги извежда из Скития, живеещи в земята на козарите заедно с авари, угри и козари.“

(Slovanske Starozitnsti.
Praze 1863, 176–177)

От горепосоченото се вижда, че Шафарик не е доказал чуждия произход на българите, а просто се е присъединил към Тунман, Енгел и др., които го били доказали. Това е обичайна постъпка на защитниците на чуждия произход на българите. Всеки се хвали с другия, а всъщност никой нищо не доказва. И при Шафарик се забелязва тенденцията да се доказва, че българите не са славяни, безразлично как се доказва. Тъй напр. според него българите не са славяни, защото са дошли от Урал, но те не са славяни и поради факта, че са сродни с хуните и кутургурите, че са живели в земята на аварите, угрите и козарите, макар че тук имаме две понятия, които се изключват едно с друго.

Ако българите са дошли откъм земята на угрите, авари-

те и козарите (днешно Маджарско), то те не са дошли откъм Урал. Или ако са сродни с хуните, козарите и аварите, то не са чуди и т.н.

На илюзия почива и твърдението, че българите според Никифор и Теофан били дошли от Волга, понеже въпросните византийци подобно нещо не са твърждали. Теофан определя праселищата на българите тъй:

„Нужно е да разправим за старите селища на оногундурите, българите и котрагите. Страната се простира на север от Евксонския понт (Черно море) до тъй нареченото Меотидско езеро (Азовско море), в което се втича голяма река от океана и пр.“

Тъй че според Теофан българската, оногундурската и котрагската страна се простира до Черно море. А между Черно море и Урал разстоянието е по-голямо отколкото разстоянието между София и Лондон. Неговата Волга (Ател) се влива в Азовско море, тъй че ако българите са живели на север от Черно море от тая страна на Волга, излиза, че са живели до Днепър и Днестър, а не по Урал. Вижда се, че Теофан и др. под названието Ател са разбирали друга река, а не днешна Волга. Обаче това не е всичко. Описаните от Теофан погоре селища не са селища от 670 година, за да се мисли, че от това време българите се разпространили от Черно море към днешното си отечество.

Там се споменават селищата на утургурите и кутургурите и от Прокоп (6 век). Теофан и Никифор са притурили към горните имена само името българи. Прокоп казва, че утургурите и кутургурите са кимерийци, а кимерийците се споменават там още от Херодот. Освен това там се описва праотечеството на почти всички европейски варварски народи. В тази област било праотечеството на хуни, готи, ала ни и пр., та излиза, че гърците са сочили бреговете на Черно

и Азовско море за праотечество на почти всеки варварски народ, за който не са знаели да кажат нещо по-конкретно.

Нека към това прибавим и факта, че Теофан и Никифор обикновено идентифицират българите и хуните, които, както е известно, поселяват Дакия и Панония много преди 6 век и веднага ни става ясно, че селищата, които ни описват Никифор и Теофан, не са селища от 7 век. Както и да е, те не говорят, че българите са живели по днешна Волга (днешна Волга се влива в Каспийско море, а Теофановата в Азовско море) и Урал и следователно гръбнакът на тезата на защитниците на чуждия произход на българите се пречупва. Ако бе доказано, че българите са дошли от Урал, то разбира се, че би трябвало да се приеме, че те са уралски чуди. Но това не е доказано. Защитниците на тезата за чуждия произход на българите осъзнават, че стоят на лъжовна почва, защото обикновено избягват въпросите, които им се задават, а ако отговорят, го правят с високомерие и хули. Струва ни се обаче, че няма защо да продължаваме, защото данните, с които днес разполагаме, хвърлят съвсем друга светлина по въпроса за произхода на българите. Така напр. според Шафарик българите не са славяни, защото са сродни с хуни, козари и авари, понеже той си е мислил, че тези народи не са славянски. Това сега се схваща в противен смисъл – българите са славяни и стари тукашни жители, защото са сродни с козари, хуни, авари, които са славяни и стари тукашни поселници. Днес вече не може да се говори, че българите са дошли като малка ордица през 679 година под водителството на Аспарух, защото видяхме, че в същото това време българите са живеели в Македония, Тракия, Мизия, Скития, Панония, Дакия, че западните писатели не са схващали българите като някакво си чуждо племе, а като голям европейски народ и т.н. След всичките налични данни българите ни се представят днес в съвсем друг образ, отколкото онзи, който са имали предишните историци. Въпреки това обаче,

ние бихме желали да обърнем внимание и на следното: Понеже защитниците на чуждия произход на българите чувстват слабостта на историческите си доводи, то те прибягват към филологията, където субективността намира по-голям простор. Така напр. за тях думите БОРИТИКАН и ТРАКАН и др. са турски титли, защото в тях се намира слога „кан“.

Нестор (гл. 90) споменава един подовски княз на име Шарукан, което показва, че е имало лични имена с окончателно кан.

Тъй че който не може да се убеди от историческите данни, че българите са дошли от Урал, нека се убеди от езиковите, когато всъщност последните са по-несъстоятелни от първите.

От езиково гледище най-много се злоупотребява с тъй наречените хагански титли. Работата се представя така, като че ли титулт хаган е бил свойствен на старите българци. По повод на това може да се каже следното:

От това, че някои чужденци били титулували някой български княз хаган, не следва, че думата хаган е била свойствена на българския народ. Това не би следвало даже тогава, когато, да речем, българи нарекат своя държавен глава хаган, защото ние имаме примери, в които руснаци наричат своя държавен глава хаган, без обаче от това да следва, че руснаците са турци.

Също тъй не следва, че славяните са латинци, понеже назовават своя държавен глава с латинската титла цезар (цар) и т.н. Че думата хаган не е била свойствена на българския език, личи от това, че тя не е отбелязана в никой от съществуващите езикови славянски паметници. Черноризец Храбър, който е живял по време на Борис, нарича Борис **КЪНАЗЪ**. В славянския превод на Манасиевата летопис (XIII в.), която е запазена във Ватиканската библиотека, Крум се титулува **КНАЗЪ**: „Крумъ **КЪНАЗЪ** ухвати Никифора царя и отсеци глава его“; „Крумъ **КНАЗЪ** окова глава Никифора царя

и напиватъ здравица блъгаромъ.“ (Г. Баласчев. София 1902, стр. 45) Също и Омортаг се титулува в тая летопис **КНАЗЪ**: „Българскіа **КНАЗЪ** Муртагъ“. В списъка на българските кнезове Аспарух и предшественика му Безмер са титулувани **КЪНАЗЪ**. Тъй напр. за Безмер се казва: „Сип е **КЪНАЗЪ** дръжаше княжение обону страну Дуная“, а за Есперих: „Есперихъ **КНЗЪ**“ и т.н. Освен това византийските писатели никога не са наричали българските държавни глави с титула хаган. Ако думата хаган беше свойствена на българския народ, то тя щеше са остави следи у българските и византийските писатели, обаче такава нещо няма.

Главен повод да се мисли, че старите български князе не са носили славянската титла княз, а турската хаган, дадоха намерените напоследък каменни надписи на някои от старите български князе. Тъй например, в тях Омортаг се е титулувал *κανας* (канас), а неговият наследник Маламир *κανες* (канес). Тези думи дадоха повод на защитниците на турския произход на българите да излизат с твърдение, че старите български князе са носили титула „хаган“. Как обаче е станало хаган на канас или канес, те още не са били любезни да отговорят. По значението на думите канас и канес от езиково гледище може да се каже следното: днешната титла княз в старославянски се е казвала **КЪНАЗЪ**. Старославянското **Ж** (ен), което е било носов звук, се е разпаднало в отделните славянски езици на йотирано „а“ и „е“. Например старославянското **ПАТЬ**, чешки pet, обаче patek (петък), patnacet (петнадесет). Старославянско **ДЕСАТЬ**, чешки deset, обаче desati (десети) и т.н. В руски език се изразява с йотирано „а“: пят, десять и пр. **КЪНАЗЪ**. В български език се изразява преимуществено с „е“: пет, десет. Затова старославянско на руски се казва княз, а на български кнез. Тъй че канас и канес не са нищо друго освен славянското кънас и кънес, където понеже не е имало белег за звука „ъ“ в гръцката азбука, се е писало „а“, вместо „ъ“. От научно гледище особено

важен е фактът, че тази титла се среща в две форми – канас и канес, защото от това ясно се установява, че имаме работа със славянския звук **Ж** и следователно със славянската титла **КЪНАЗЪ**.

На оногова, комуто казаното дотук не е ясно, който не е в състояние да вземе решение в този или онзи смисъл, ще кажем, че тук има и друга мярка, с която ние ще можем да си послужим за добиване на чистата истина. Понеже защитниците на турския произход казват, че канас и канес не са нищо друго освен турското хаган, то нека да покажат поне един-единствен пример в историята, където хаган и канас/канес да са синоними. Тоест да ни посочат, че и някой друг турски княз на друго турско племе се е титулувал канас и канес. Щом намерят такова нещо, тогава те ще имат право. Докато обаче те не бъдат в състояние да ни покажат, че държавният глава на някое друго турско племе се е наричал от гърци канес, ние ще считаме, че те нарочно гледат да заблуждават, понеже такова нещо няма. За избягване на софизми считаме за нужно да отбележим, че те нямат право да изваждат чрез комбинации канас от хаган, както ние имаме право да го изваждаме от **КЪНАЗЪ**. Ние правим това, защото думата **КЪНАЗЪ** в никой случай не ни е предадена с гръцки букви, та да видим как се е предавала тя чрез гръцката азбуга.

Тоест как другояче би се написала с гръцка азбука думата кънас, ако не *κανας*. А те нямат право, защото турската дума хаган е писана твърде често с тръцки букви и тя си има вече у гърците своя форма на писане и произношение: те я пишат *χαγαν*. Ако гърците са я писали хаган във всяко друго отношение, няма защо против естеството на своя език да я пишат въз българските паметници канас и канес.

Тъй че и тези надписи не доказват нищо за турцизма на българите.

Освен историческия и филологически доказателства

защитниците на чуждия произход на българите посочват и антропометрически доказателства. В тази връзка в „Критичен преглед на въпроса за произхода на прабългарите“ от д-р Ив. Шишманов. Сб. Н. У. XVI–XVII, стр. 749, четем следното:

„Преди откритието на руско-турската (по-после и на сръбско-българската) война се заинтересува за българските черепи и Вирхов – и на два пъти докладва подробно за своите наблюдения, като се опита въз основа на малкото данни, които му доставиха имеренията на няколко черепа (при първия си реферат той имал само един череп, подарен му от Коперницки, при втория – само 19), да определи „националното положение на българите“. Като разглежда изпратения му от Коперницки български череп, той не намира нищо необикновено в него, само някои особености му напомнят низките черепни форми на австралийските диваци и затова той заключава, че българите по произход не са славяни. Заключението на Вирхов бе прието от John Beddoe.

Друго мнение изказа в *Dechambre Dictionarie eney lor. des Sciences medicales* бившият професор на букурещкия университет *Obedenare*, който от формата на българските черепи заключава, че българите трябва да са говорили едно наречие, близко с това на самоедите и тунгузите (Реслеровата хипотеза на анторопологична основа).“

И така, на Вирхов му дали някакъв си череп и той решил, че българите не са славяни, понеже черепът, който разгледал бил подобен в нещо с черепите на австралийските диваци. От един череп, неизвестно чий е, се прави заключение за народността на цял народ! Мнението на Вирхов

се приело от Джон Бедоу. Така едно просто предположение станало правило.

Много по-чудовищно е мнението на Obedenare. Той пък като разгледал някакви си черепи стигнал до извода, че българите трябва да са говорили едно наречие, близко до това на самоедите и тунгузите. По формата на черепа, значи, вече можело да се вади заключение за неговия език!? Ако следим тази логика, би трябвало щом измерим черепа на някоя личност, да кажем какъв и колко езици говори тя.

Има хора, които наричат подобни експертни издирвания шарлатания и лудост. По повод на това Шишманов пише на стр. 752–3 следното:

„Няма съмнение: Вирхов има право да се оплаква, че малко са тия лингвисти, които като Дий-фенбах напр., да усещат важността на физическата антропология, обаче не може да се отрече от друга страна, че за това донякъде е виновна и самата антропология, което се признава впрочем и от хора като Богданов. Ала коя млада наука не е прекарвала подобни периоди на кипеж и несигурност? Тези признаци на едно живо развитие не дават във всеки случай на никого право да нарича изобщо данните на антропологията *schwindelei* (шарлатания) и *folie* (лудост).“

Ние не можахме да проверим дали Вирхов действително е основавал теория въз основа на един неидентифициран череп, защото ни се вижда чудно, че един такъв ум като Вирхов би се занимавал с подобни абсурди, а че цитираното по-горе е очевиден абсурд, няма нужда от по-нататъшно натъкване.

Колкото до личните имена като Борис, Аспарух, Омор-

таг, Крум, които се сочат за неславянски, ще кажем, че от това, че горните имена не били славянски, не следва, че са турски, както и че българите са късни пришълци. Ако не са славянски, то те са влияние на стари народи, които са живяли по тези места. Обаче че не са славянски, не е доказано. Оспорването на тяхната славянщина не почива на принцип, а просто на това, че на този или онзи така му се ще. По същия начин бихме могли да кажем за всяка славянска дума, че не е славянска.

На софизъм почива и извеждането на името българи от Волга, защото Волга в старо време не се е казвала Волга, а Ател и Идел. Освен това името българи се чува в Панония още в 5 век, т.е. в едно време, когато никой не е чувал за името Волга.

И така нито от историческо, нито от филологическо, нито от антропометрично гледище е доказан чуждия произход на българите, както и тяхното късно идване на Балканския полуостров.

От това, че Теофан и Никифор били писали, че праотечеството на българите се намира на северния бряг на Черно море до Азовско море, не следва, че българите са дошли от Волга и Урал. А от това, че имало някакви думи със слога КАН, не следва, че българите са турци. От един намерен някъде си череп, който по своето измерение не бил славянски, не значи, че българите не са славяни.

Като цяло може да се каже, че защитниците на чуждия произход на българите не са търсили истината, а са гледали да излезе, че българите са нещо чуждо, независимо дали е така или не е така. Цитираните софизми често са придружавани с несвойствени на добре възпитаните хора епитети, с които защитниците на тезата за чуждия произход на българите тероризираха младото поколение и по този начин спираха научните издирвания в противни на установените тези. Но това са временни практически похвати, които

може и да носят полза на онези, които си служат с тях, но са без значение за самата истина.

* * *

С посочването, че българите по време на Аспарух са обитавали Македония, Тракия, Дакия и Панония се изясняват много въпроси, а най-много тези, що се отнасят до етнографията на днешните македонци. Върху народността на днешните македонци днес претендират и сърбите, и гърците, обаче на тези претенции сега се слага точка, защото видяхме, че българите са стари поселници на тези местности. Досега сърбите основаваха своите претенции на славянизма на македонците. Те казват, че македонците са славяни, които говорят едно средно между българското и сръбското наречие. Тоест те са толкова българи, колкото и сърби, затова ако могат да са българи, биха могли да бъдат и сърби. Обаче след посоченото от нас, че македонците не са славяни, а са българи, теоретичната основа на сръбските претенции пада.

Македонските българи могат да говорят какъвто си щат диалект, този техен говор е български, защото това са то българите, та какъвто изглед и да имат те.

Също падат от научно гледище и гръцките претенции за Македония и Тракия. Досега се учеше, че целият Балкански полуостров е бил на гърците, а българите били завзели една част, обаче от посочените от нас данни се вижда, че гърците не само не са владеели целия Балк. п-в, но те не са владеели даже Одрин и Солун, освен като колонисти тук-там по брега. Пък и на тези колонисти ни се вижда съмнителна чистата елинска кръв изобщо. Гръцките колонии или станции по Егейско и Черно море започват от 6 век преди Христа. Обаче тези колонисти са били

скитници, морски разбойници или търговци, които са слизали по бреговете да търгуват с обитаващия сушата народ. Тези хора сигурно не са идвали с жени и деца, та да могат да продължават правилно своя фамилен живот. Тук са идвали повече мъже, които са се женили за жени от местното население. Приск разправя, че когато бил при Атила, представил му се един грък, който му казал, че бил дошъл тук (Виминациум, на Дунав, днешна Сърбия) по търговия, но се заседял, оженил се за една жена варварка (не гъркиня), от която имал и деца. Твърде вероятно така е ставало и с други дошли тук гърци. Те са се женили за местни жени, а като добавим и погърчванията на българи, то в жилите на днешните български гърци едва ли тече голямо количество чиста елинска кръв. Както и да е, гърцизмът в Тракия и Македония е ново явление, което се е появило тук в следствие на гръцката култура, а основното население по тези места е било българско. Българите, които са съставлявали масата на населението на Балканите, са били физическите носители на Източната Римска империя, както и на по-късната Византийска империя. Римските войски са били предвождани често от българи, на цариградския царски стол често са седяли българи – обаче всичките тези българи са били слуги на чужди идеи. Те не са имали нравствената сила да прокарат българския език, да създадат българска култура и на нея да служат, а са си останали културни роби. А че културното робство предизвиква политическото, примери имаме в нашата история. Така напр. преди да паднат българите под гръцка власт в България са спорили две идейни течения. Едното течение, представители на което са били Кирил, Методий, Климент, Храбър и др. било за национално писмо или за национална култура. Другото е поддържало гръцката и латинска култура. Покъртително ни описва Храбър своя спор с противниците на славянската култура. Той ги нари-

ча безумници, които не знаят що вършат, обаче не могъл да ги убеди. По онова време цар Петър се жени за гъркиня и онези, които са се подигравали със славянската писменост, са получили нравствена подкрепа, а с това и надмощие. След това виждаме, че България престанала да съществува политически.

Причините за угасването на тогавашна България не се дължат на това, че гърците са били физически по-силни, та победили българите, защото изобщо е съмнително дали елини са били онези, които са се сражавали против българите и дали това не са били пак българи, но наети от чужд човек против техния си народ, а на това, че българите не са имали национално съзнание и национална култура. Народ, който няма своя собствена култура, той не може да съществува като независима политическа единица. Тази истина не се е схващала от старите българи. Но тя като че ли не се схваща и от новите българи. Че знанието е сила, днешните българи май не винаги имат предвид. А за да вземе македонският въпрос днешната си форма, най-много е виновна нашата научна слабост. Неприятелите на българите я виждат и бързат да се възползват.

Известно е, че сърбите захванаха да водят активна политика в Македония едва от няколко години насам. Преди 25 години днешните водители на радикалната партия в Сърбия са се подигравали с онези, които са твърдели, че Македония е сръбска, когато днес вършат противното. На нас от българско гледище ни се виждат чудни сръбските постъпки, обаче сърбите от свое гледище не са тъй нелогични, както ние си мислим. Те казват: Вие, българите, твърдите, че сте били една малка ордица, която в края на 7 век е живяла в устието на Дунав. След това казвате, че тая орда, като покорила славянски племена, основала в днешна североизточна България до Стара планина своя държавица. А Македония, както вие си твърдите, е била заселена със славяни,

които от времето на Самуил взели по някой път да се наричат и българи. Македония като славянска страна е повече наша, отколкото ваша, защото ние сме славяни. Вие сте владели в нея и ние сме владели в нея и т.н. Ето къде намират сърбите основа за своите македонски претенции.

Сърбите не биха посмели да заявят претенции за Македония, ако ние навреме им бяхме обяснили, че македонците не са направени българи, ами се казват българи, защото са си българи и пр.

Гърците казват също: Вашето място е оттатък Стара Планина, а всичко друго от тази страна на Стара планина е наше. Вие признавате, че никога не сте владели Одрин и Солун, защо ги искате?

Когато гъркът или сърбинът ви говори подобни работи, той е убеден, че ви говори чиста истина и е готов да се пожертва даже за това свое убеждение. Гъркът нямаше да говори така, ако ние бяхме обяснили на учения свят, че не ние от него сме превзели днешното си отечество, а че той е нахлул в нашето отечество. Че Одрин е тракийски град, в който гърците са влезли чак в 9 век, че Солун е основан от македонците, в който гърците са гости и т.н.

Най-после ние не сме уяснили тези въпроси за себе си. На нашата интелигенция не е съвсем ясно до каква степен македонците и одринците са българи. При самите македонци понякога се появяват отстъпници. Това е лесно обяснимо. Ако вие в училищата, във вестниците, в приятелските разговори му повтаряте, че той е направен българин, а всъщност е славянин, той има право да се усъмни в своя българизъм или да постави българството си наравно с елинството, сръбството и т.н.

Заради тази наша забърканост в Европа се е изградило едно мнение за Македония и македонците, което не е съвсем благоприятно. Европейците си мислят, че Македония е конгломерат от народи, върху който всяка от съседните

държавици има по нещо право. Македонците според тях в своето мнозинство са славяни, които в следствие на културната дейност на екзархията са получили български колорит. Българизмът на македонците бил изкуствен, а не че това си е в естеството на нещата.

Сърбите и гърците схващат предразположението на някои европейски писатели към подобно разбиране на нещата, та се стараят да заякчат това убеждение. И в това отношение не са съвсем безрезултатни, защото докато преди 10 години никой българин не мислеше за автономна Македония, а всеки си мислеше, че Македония, като част от българския народ, трябва да се присъедини към България, днес най-многого, което всеки българин желае, е автономия. Пък и тази автономия се вижда на мнозина проблематична.

Всичко това и много още други работи може би нямаше да бъдат такива, ако у нас се зачиташе и подпомагаше науката, която единствена е в състояние да обяснява подобни работи.

ИЗДАТЕЛСТВО ХЕЛИОПОЛ

„СЛЕДВАЙ СЪРЦЕТО СИ!“

КНИЖАРНИЦА „НОВОТО БИТИЕ“

София 1000, ул. Хан Крум 7 А (до пл. Славейков)

За контакти: тел. **0887 025 404**

e-mail: **heliopol@abv.bg**

Интернет сайтове на Хелиопол:

www.book-heliopol.com

www.rosovazora.com

www.imadrugpat.org

www.heliopol.com

www.beinsa.net

www.7rilskiezera.com

Книжарница „**Новото Битие**“

Книжна борса **Болид**, ет. 2

Книжарница „**Астея**“ тел. 02 981 10 58

Книжарница „**Новата Епоха**“ тел. 02 981 32 79

Книжарница „**Розова Зора – Билкария**“, гр. Стара Загора, ул. Княз Борис I № 104, срещу централна поща

Книжарница, гр. Русе, ул. „Борисова“ № 56

Верига книжарници **Сиела**

Верига книжарници **Букпойнт**

Верига книжарници **Хеликон**